

Út

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

II. évfolyam 1934. II.

Megjelenik minden hó 15-én

Max Brod: (Prága)

Szemben a nemzeti eszmével és egyben mellette

Sós Endre:

Új pogányság felé

Nachum Sokolov:

Kóved

Holder József:

Haleluja!

Márkusné Beer

Erzsébet:

Jahrzeit

*s még sok érdekes riport
és értékes cikk.*

Julien Weill

Franciaország grand rabbinja.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Makótól-Jeruzsálemig

Az Egyenlőség nem helyesli, hogy a magyar kormány diplomáciai kapcsolatot létesített a Szovjettel.

Aj wéh!... wat zach Gömbös kratzen!

*

Macosz vagy Macot!... Heteken át ezen vitatkozik a pesti zsidó sajtó, hogy melyik a helyes elnevezés.

Mi inkább azt szeretnők megtudni, hogy a 24 filléres lisztből készült macoszt, miért árúsítja a Pesti Izr. Hitközség, mint vallás- és erkölcsi testület — 1 pengő és 70 fillérért?!... *

Anno: 2034.

Színhely: A „Nagyszellemek Klubja” a Mennyeorszában.

KOLUMBUS (lelkessedéssel): En — Isten segítségével — felfedeztem Amerikát!...

NAPOLEON (tűzzel): En — Isten segítségével — meghódítottam a világot!...

MOLTKE (főlényesen): En — Isten segítségével — legyőztem Napoleont!...

HITLER (ajkbiggyesztéssel): Mbach! En — detronizáltam az Istent!...

*

Dr. Silberfeld Jakab békéscsabai rabbi vallásbölcseleti munkájának kiadásához 300 pengővel járult hozzá a m. kir. kultuszminisztérium.

Ez a dicséretreméltó gesztus élénken karakterizálja a mai kormány nemes mentalitását, de egyben riktó stigmát üt a Pesti Izr. Hitközség mai vezetésére.

Amíg a Pesti Izr. Hitközség csak morszákat juttat érdemes írók és tudósoknak, addig a dicsérdista felekezeti lapokra 30—40.000 pengőt költ el évente.

*

A rossz gazdasági viszonyok miatt szerkesztőségünk csak a következő slachmóneszeket küldhetette:

Sándor Pálnak: egy elemi iskolai hitoktatót.

Bródy Ernőnek: egy elemi iskolai héber olvasó könyvet.

Glücksthal Samunak: egy elemi iskolai héber nyelvtant.

Stern Samunak: Az Uj Ut tavalyi évfolyamát diszkötésben.

*

Pesti Izr. Hitközség ingyenes héber olvasási tanfolyamot szervezett felnőttek számára.

A tanfolyamra az előljáróság nagy része beiratkozott.

Kiszivárgott hírek szerint a növendékek olyan tehetségesek, hogy az idei nagyünnepekre már rendes imakönyvet fognak használni.

Rotschild Anselm * puritán jellemű volt és vajmi kevésbé imponált neki a származás és rang.

Egyízben egy porosz arisztokrata jelentette be magát.

Rotschild bekérte a magasállású láto-

Lapzártakor:

A Hitközségi Sajtódszungenből hivatalosan jelentik:

(Stern) Samu és (Pintér) Máxi

**máximális úndorral,
minimális erkölccsel**

ismét **pausálé-viszonyba**
léptek.

Similis simili gaudet!...

gatót, de mert éppen sürgős irat tanulmányozásával volt elfoglalva, rámutatott az íróasztala előtt levő két bársonyszékre és udvariasan szolt:

— Kis türelmét kérem... Méltóztassék addig egyik karosszéken helyet foglalni...

A gögös porosz elsápadt, majd egy lépéssel közelebb ment az íróasztal felé.

— Pardon!... — szolt emelt hangon a látogató — Ön szórakozottságában talán figyelmetlenül olvasta el névjegyemet. En Graf Lüttwitz, máltai lovag vagyok!.

— Ezer bocsánat Gróf úr!... akkor méltóztassék két karosszéken helyet foglalni!...

*

II. Oszkár svéd királynak egy kikeresztelkedett zsidót ajánlottak a miniszteri állásra.

A király a következőképpen utasította el ezt az ajánlást.

— Nem bízhatom olyan ember hűségében, aki már nálamnál is nagyobb urat cserbenhagyott... *

A „Vossische Zeitung” a következőket írta

„Gute Sitten” sind für die Nacisoc-ten etwas anderes, als für überzeugten Anhängern des Liberalismus.

Mik ezek a „gute Sitten?”

Erre Duca, a meggyilkolt román miniszterelnök már nem tud felvilágosítást adni de Dollfuss még sokat mesélhetne ezekről.

*

Sproll württembergi katolikus püspök védnöksége alatt a rendőrség tilalma dacára a hívők gyűlést tartottak.

Az ülés előadója Adam tanár volt, aki kifejtette, hogy a Wotanizmus, amelyet a hatóságok támogatnak, egyenlő a bálványimádással és csak arra alkalmas; hogy a kereszténységet elpusztítsa.

— Mi — jelentette ki Adam — az üldözött zsidóság mellé állunk, mert a mi Megváltónk is zsidó volt és mert a mi vallásunk a zsidóságon alapul... *

Szemben a nemzeti eszmével és egyben mellette

A zsidó, aki manapság komolyan foglalkozik a nacionalizmus eszmével, a következő paradoxonnal találja magát szemben:

Az egész emberiség testvérülése érdekében épp úgy kell harcolni a nacionalizmus ellen, mint a háború ellen, melyre a háborús kor utáni ember gyűlölete is serkenti, de emellett szívvel-lélekkel a zsidó nemzeti eszme szolgálatába is kell állnia.

Egyszóval el kell magából vetnie minden néven nevezhető nacionalista mozgalmat, kivéve egyedül a zsidót, melyet jogosnak tart!

Különleges és úgyszólván veszedelmes kivételezés! Mert mi lesz? Önmagát helyezi kiváltságos helyzetbe, magának alkot privilégiumot, ami mindennekfelett elítélendő!

S mégis, ha közelebbről vizsgáljuk ezt a szomorú privilégiumot, melyet magunknak szántunk — el kell fogadnunk!

Mialatt ugyanis egyéb népek a megérés állapotába jutnak, melyben a nacionalista elgondolásokat beépíthetik, mialatt minden más nép lelki nagyjainak, szellemi vezetőinek az összemberi ideál érdekében harcolniok kell a nemzetieskedő önszeretet ellen — mi zsidók messze hátul kullogunk!

És pedig nem csoda, mert mi nagy szétszóródottságunkban még ott se tartunk, hogy „nemzet”-et alkotnánk!

Most, midőn a többi nemzet a nemzeties eszme és érzés túltengésében szenved, mi zsidók még öntudatra sem ébredtünk!

A többi népek jobb határokat, kiadósabb bányákat, látogatottabb kikötőket áhítoznak, tehát jogos és igazságos, hogy ezek vezetői és költői a hazafias materializmus ellen emelik fel szavukat.

Mi zsidók nem akarunk egyebet, mint hogy nemzetünket fenntartsuk, lelki világukat megerősíthessük.

Ha pedig most nem dolgozunk ennek érdekében egyesült erővel, néhány évtized múlva egyáltalán nem lesz zsidó nép!

Ez követeli meg minden zsidótól, hogy egyrészt antinacionalista legyen, másrészt lelke mélyéből szolgálja zsidó nacionalizmust.

Antinacionalistának kell lennie, mert az egész világ nyűzsög a nemzeti érzés kinövéseitől, mert manapság kétségen kívül sürgetőbb az egyesítőért az emberi testvériesülésért harcolni, mint a szétválasztóiért, a nemzeti eszméért.

Zsidó nemzeti gondolatokért pedig azért kell síkraszállni, mert kívánságaink szellemiek, mert a legcsekélyebbel megelégszünk, ha az néppé lenni való törekvésünket előmozdítja.

S milyen ellenőrzés adódik arra, hogy a mi nemzeti törekvésünk nem fog éppen olyan vad irányban kifejlődni, mint a többi nemzeteké, hogy az tiszta, ártatlan marad?

Itt a második paradoxon.

Éppen a nemzeti eszme ellen harcoló zsidók, vagyis helyesebben ezeknek egyrésze biztosítéka annak, hogy a mi nacionalizmusunk nem lesz hatalomra törekvő!

Mindenesetre sokkal nagyobb bizonyítékot nyujtanának ezek, ha egy táborba tömörülnének az ő összemberi ideáljaik elérésében, mint így, apró csoportokra oszolva.

Egyik csoportjuk ezeknek az, mely aggodalmaskodásból vallja elveit, csak attól félnek, hogy a nemzetiek egy-egy megmozdulása az ő útjaikat keresztezi, üzleteiket veszélyezteti.

A másik, melynek gondolkodását igaz emberi érzés és szeretet vezérli. Ez az ifjuság, mely látta a csataterek borzalmaait, mely irtózik a polgári élet harctereitől, mely az izgató sajtó minden megmozdulásától aggodva félti az emberszeretet műveit.

Azoktól, kik alkalmi nemzetköziek, nem kell félni.

Nemzetközieknek nevezik ugyan magukat, de inkább nemzet alattiak, mert az ő érzéseik még nem értek el arra a magasságra, melyet az átlagosan emberiesen gondolkodók elértek. Ők még nem tudnak az eszme érdekében áldozatot hozni. Pedig a zsidó nemzeti eszme nem is jár olyan nagy áldozatokkal, hisz csupán tisztább levegőt, gondolkodást kíván, annál tisztábbat, melyet a sötétben bujkálók, a gáncsoskodók kedvelnek!

Az emberi testvériség eszméiért harcoló nemzetköziek pedig, — akár tetszik ez nekik, akár nem, — nem mások, mint a cionista csoport baloldali, legradikálisabb ellenzéke.

Nagy része ezeknek el fog tűnni, ha a zsidó nemzeti eszme igazi mi-benlétével megismerkedik.

Hisz a zsidó nemzeti gondolkodók egy része is bizonyos tekintetben nemzetközien gondolkodik, mert a zsidó nemzeti eszmét nem önmagáért, hanem azért szolgálja, mert ebben látja az összemberiség boldogulását.

S azért nemzeties gondolkodású, mert a zsidóságot félti a vegyes-házasságok, a kikeresztelkedések, az önmeghasonulás veszedelmétől!

Ha ez az eszme odairányulna, hogy hatalmi pozícióra törekednék, vagy olyat célozna, ami nem az emberi érzések megvilágítására, az erkölcsiességre vezetné, ezek elfordulnának tőle!

De éppen amiatt, hogy ezeknek a plátói érzéseit és törekvéseit ne szítsuk, szorítkozzunk mi kizárólag politikai területekre!

Ez az oka annak, hogy a zsidó Nemzeti Tanács Prágában olyan kíváncsimakat foglalt jegyzőkönyvbe, melyek minden embert jogosan illetnek meg, s melyek a mi jelen életünk legégetőbb problémáit oldanák meg.

Persze, lesznek még halvány árnyalatok ama nemzetköziek közt, kiknek lelkét valamiképen érdekli a zsidó nemzet, s a zsidó nemzetiek gondolkodása közt, kik a többi nemzeti gondolkodással ellentétbe helyezik magukat.

Lelki közösségük azonban mindenesetre nagyobb, mint egy vakon hazafias, de uralom után vágyó zsidó nemzeti szocialistáé azokéval az alkalmi lovagokéval, kik azért nemzetiek, mert érdekük így kívánja. Nagy azoké az asszimiláns zsidóké, kik a zsidóságot bölcséleti világfelfogásnak minősítik, és a német nemzeti eszme útját egyengetik.

Egy dolog mindenesetre magától értetődő: ha egy zsidó minden nemzeti eszmével szembefordul, forduljon a francia, a német, meg az angol és a többi nemzeti eszmével is szembe, — ne csak a zsidóval!

A PESTI CHEVRA KADISA IZR. SZENTEGYLET

február 14-én, szerdán d. u. negyed 5 órakor

a Rombach uccai zsinagógában Jom-Kippur kotaun istentisztelettel kapcsolatosan

ALAPÍTÁSI ÜNNEPÉLYT

tart, melyre tagjait ezuton meghivja.

A Pesti Chevra Kadisa elöljárósága

Új pogányság felé

Az egész világ közvéleményét jogosan felháborította az a merénylet, amelyet a horogkereszt gárdistái kíséreltek meg Faulhaber müncheni érsek ellen. Nekünk zsidóknak is épen elég okunk van arra, hogy szerencsekívánatainkat küldjük a nagy katolikus egyházfejedelemlének, aki a legnehezebb napokban emelte fel a szavát felekezetünk és fajunk védelmében.

Miért haragudtak a horogkeresztes „mesterlövők” Faulhaber érsekre?

Miért akarták eltenni láb alól? . . .

Mint az egész világsajtó heteken keresztül közölte, Faulhaber érsek prédikáció-sorozatot tartott karácsony előtt a müncheni Dómban — az Ótestamentumról, mint a kereszténység fundamentumáról.

Ember ember hátán tolongott, hogy meghallgassa az egyházfejedelem igéit, amelyek határozottan, félreérthetetlenül tanították a hívőknek, hogy az Ótestamentumot nem lehet máglyára vetni, nem lehet kitiltani az iskolákból és nem lehet „felesleges műnek” deklarálni. Aki megtagadja az Ótestamentumot, az nem értheti az Újtestamentumot sem. Aki gyűlöli a zsidók nagyszerű eszméit, az nem gyakorolhatja a keerszténységet sem.

Faulhaber érsek prédikációi — a zsidóság homloka köré glóriát fontak.

Faulhaber érsek igéi — a zsidóság történelmi hivatására figyelmeztették a kereszténységet.

Ugye, ezek után érthető, hogy a horogkereszt lovagjai gyűlölték ezt a tisztalelkű főpapot? Ugye, ezek után nem meglepő, hogy szívesen szabadultak volna tőle?

Mert a Hitler-fiúk azt vallják: nincs mindenkre kiterjedő tízparancsolat. Nincs mindenkre érvényes felebaráti szeretet. Csak faji szolidaritás van. Faji érzés, amely eltiporna minden más fajhoz tartozót.

Ez a fajörület odáig terjedt, hogy Németországban kétszáz evangélikus lelkész „menesztettek”, mert zsidó őseket találtak a családfájukban.

Új pogányságot jelent ez a fajörület. Új pogányságot hirdet ez a modern gyűlölködés . . . Nem lepődnék meg, hogy egy napon azt olvasnám az újságokban, hogy az új pogányság detronizálta Istent és istenné proklamálta Wotánt.

Miért nem fognak már össze a különböző vallások? Miért nem fognak már kezét azok, akik a tízparancsolat alapján állnak? Most nem szer-tartásokról, hitágazatokról, hanem az Isten-eszme megmentéséről és az erkölcsi világrend megőrzéséről van szó. Olyasmikről, amik egyaránt érdeklik a zsidóságot és azokat a vallásokat, amelyek belőlünk származtak.

Új pogányság felé halad a megőrült emberiség egy része. Talán még meg lehet állítani iramában. Talán még rá lehet döbbsenteni arra, hogy van Isten az égben. Ez az Isten közös Istene minden embernek, aki itt él a földön és egyszer visszatér a föld porába, amelyből vétetett.

Büszkék lehetünk arra, hogy ennek a Legfőbb Lénynek a tiszteletére — ahogyan Faulhaber érsek is hirdette — mi üldözött, bolyongó, ezer-szer letiport és ezerszer újból talpraállt zsidók tanítottuk meg az embermilliókat.

Vértés Dezső előljáró kijárta, hogy **Pintér Miksa** ismét szubvenciót kapjon.

A hírhedt **fűszerkesztő** tegnap vette fel az első részletet és azután az elnökségi irodába sietett.

— Keszenek die Subvention Herr Meltóságos . . . és hátatelten nyujtotta kezét **Stern Samu** felé.

— Hallja **Pintér!** . . . felelte az elnök — szubvenciót adok, de kezét nem . . .

A sakk-játék

A játékok királyát, a sakk-játékot arabok és zsidók adták Európának, de az, hogy ez a játék művészetté, valóságos tudománnyá fejlődött, kizárólag a zsidók érdeme. Ők voltak azok, akik komolyan foglalkoztak vele, akik valóságos teóriákat alkottak e téren.

Igy nem tulajdonítható a véletlen játékának, hogy a sakk legelső mestere a zsidó Steinitz Vilmos, a sakk koronázatlan királya pedig az ugyancsak zsidó dr. Lasker Manó volt.

A zsidók a sakkal ősrégi időktől fogva foglalkoztak.

Ők sakkoztak már akkor, midőn az európai népek még egyebet se tettek, mint marakodtak, vagy medvebőreiken henteregtek.

A Talmudban találjuk a problémák közt azt is, „vajjon szombaton szabad-e sakkozni, vagy ez is a 39 tilalmas dolog közé tartozik-e?”

A. Alexandre francia tudós a sakkot bibliai eredetűnek mondja.

Van a németeknek egy, a 16-ik századból származó mondaköre, mely a sakk feltalálását Salamon királynak tulajdonítja.

Ennek dacára mi a történeti okmányok alapján a sakk feltűnésének idejét az 500—600-as éveket gondoljuk, amikor zsidók és arabok hozták azt Európába.

Ettől az időtől találunk a sakkról legendákat és tréfákat, melyek alkalmasak voltak annak népszerűsítésére.

Ilyen legenda az, mely II. Anakletus pápáról szól.

A mainzi Simon rabbival játszott a legenda szerint és egy sajátos sakkhúzásáról ismerte fel benne holtnak hitt édesapját.

Nagy Frigyesről is maradt ránk sakkanekdóta.

Egy zsidóval szokott játszani váltakozó szerencsével.

Egy alkalommal az udvaroncok jelenlétében játszottak, s a király egyik játszmat a másik után vesztette el.

„A következő játszmat én nyerem meg” — szólt ellenfeléhez.

A partner azonban hiú volt, nem engedte, hogy ura nyerje meg azt.

Erre kegyvesztett lett és soha se jelenhetett meg többé királya színe előtt.

Goethe is megemlékezik egy zsidó sakktalentumról.

Michel volt a neve.

Semmihez sem értett, még anyanyelvét is tökéletlenül beszélte, de sakkozni mesterien tudott.

Mendelsohn játszott Abram kincstárnokkal és reményét veszve feladta a játszmat.

Michel, aki szemlélője volt a játéknak, fejbevágtá őt, hogy a parókája messzire repült.

Nem sértődött meg, nyugodtan kérdezte: „Michel mester, mondd, hogyan kellett volna játszanom?”

**A Budapesti Aut. Orth. Izr.
Hitközség felügyelete alatt
termelt**

**husvétí orthodox kóser
palacktej és tejtermékek**

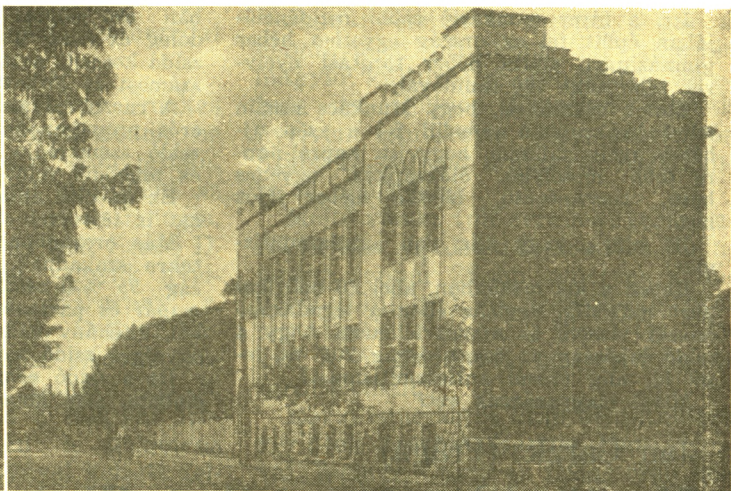
kaphatók és megrendelhetők összes fiókjánál és az orthodox izr. fűszerkereskedőknél

Budapesti Központi Általános Tejcsarnok R-T.

Ruszsinszkói levél

(Zsidók a ruszinok bábelnyelvű nyomorországában.)

Irta: Jakóber Eduárd

Balról: A munkácsi zsidó (hébernyelvű) gimnázium. Jobbról: Ruszsinszkói zsidó férfi típus.

Négy ország közé ékelve fekszik, egészben 12,700 km nagyságú területen, Ruszsinszkóban minden kis iskolásgyerek 3-4 nyelven beszél.

Minden városnak orosz, cseh, magyar és héber iskolája van.

A fővárosban, Uzhorodon Európa egyedüli cigányiskolája működik.

Mégis az analfabéták európai arányszáma itt a legnagyobb.

A Verchovina (Hegyvidék), Európa legterméketlenebb földje, csak kevés burgonyát ad a nehéz munkáért.

Az elképzelhető legnagyobb nyomor uralkodik.

A Ruszsinszkót járt Hamilton és Renn világhírű újságírók elképesztő dolgokat írtak meg a ruszsinszkói kis falvakról.

A Vörös Kereszt csehszlovákiai szervezete néhány évvel ezelőtt többek között kakaó csomagokat osztatott szét az éhező nép között.

Amikor a Vöröst Kereszt emberei visszafelé utaztak, elképedve hallották, hogy a parasztok a sárgás csomagokat festéknek nézték és — kifestették velük házaikat...

Es ebben a nyomorországban, ahol a mindennapi kenyér hiányzik, a legádázabb vallási harcok folynak.

A háboru után minden faluban kettészakadt az egyház „uniátusokra” (katolikusok) és „pravoszlávokra” (nagyorosz vallási szekták).

Ezek a vallási harcok sok halottat rengeteg sebesültet követeltek áldozatul. S Isten nagyobb dicsőségére a zsidóság is ádáz rabbi harcokban áll.

Ruszsinszko az ország legszebb vidéke.

Gyönyörű hegyek, völgyek, patakok és tengerszemek. Másutt a turisták ezrei ereszkednek le ilyen hegyek derekain, itt farkascordák járnak le telenként a falvakba és felfalják a még megmaradt háziállatokat... Es mindez 13 órányi gyorsvonatút távolságban—Béctől! De mert valamiféle kultúra kell Ruszsinszkóban, 60 ujság jelenik meg, cseh, orosz, ukrán, magyar, jiddis és héber nyelven...

Ebben a kis országocskában 120.000 zsidó lélek él!

Százhuszezer zsidó lélek, amelynek majdnem a fele, — különösen a zsidó ifjúság —, a legnagyobb bizonytalansággal tekint a jövőbe. Egyedül Munkácson 16 ezer zsidó lélek él (a lakosság 60%-a) és gyakran előfordul, hogy két kis zsidógyerek felváltva jár a „chéder”-be mert egy pár rongyuk van, amit cipőnek csúfolnak!

A ruszsinszkói zsidóság legnagyobb része vallásos, chasszid zsidó.

Munkács piacának a kaftános, pájészes, mozgékony és hangos zsidók igazi orientális képet kölcsönöznek.

Itt van a világ legérdekesebb és bizonyára egyedüli Biztosító Intézete: a libabiztosító...

Tudvalévő, hogy a rituális vágatásnál minden liba ki van téve annak a veszélynek, hogy „tréfe” lesz, vallásos zsidó számára használhatatlan. Ezt használta ki egy munkácsi zsidó arra, hogy egy „biztosító intézetet” alapítson, mely egy csehszlovák korona lefizetése ellenében 50—100 csehszlovák korona kártérítést fizet, ha a liba tréfe.

A templomokban, Bet-hamidrásokban

sok, sok száz fiatal böcher tanulja a tal-
mud tekervényes törvényeit és késő éjjel
is görbülthátú böchernek ülnék a Beth-há-
midrás jesivájában a nagy fóliánsok föl-
hajolva...

Itt, a híres munkácsi rabbi rezidenciá-
jában épült fel az ország egyetlen héber
gimnáziuma, tisztá héber tanítási nyelv-
vel, több mint 400 tanulóval.

Ennek köszönheti, hogy Munkács uccáin
mind gyakrabban csendül fel a szép új-
héber nyelv dallama, hogy itt, napról-nap-
ra több mosolygó, diáksapkás, egyenes
hátú, tisztánzésű, büszke héber ifjút
látni...

Itt nincs, vagy alig van antiszemitiz-
mus!

Ebben a kis országban, ahol 26 politikai
párt működik, egymás ellen a legádázabb
harcot viselve és annak ellenére, hogy a
zsidó lakosság az összlakosság 20%-át te-
szi ki, alig érezni antiszemitizmust!

Mivel magyarázzuk ezt?

Jan Carek: (Prága)

Kertünkben a szilva illatozik már...

Kertünkben a szilva lágyan illatozik már — szeptember közeleg,
röppen a nap, a magányos gólya a szomszéd Vorelek háza mögé.
Polánsky szomszéd kertje kövéren buggyan át a sövényen,
várandós asszony járkál föl-alá ott — fogja az almafa törzsét,
terhes az is már, vége a nyárnak —
Száraz fűvön botlik az asszony a szérü felé, a patakhöz,
csillan a könnye, nézi a vén hegyeket, ködbe lebegnek —
Sárgul már jegenyénk, levél levélre — álom álom után —
zúg a patak, a kis Blanica — ami volt, nem tér soha vissza —
Kéklő ködbe borul a vasárnap s a szilva a kertben.

Fordította: Illyés Gyula.

Lakos András:

Mozaik

A hűséget tapasztalatlanság kíséri halálig.
Csak a hűtlen szív ismeri a szerelcm tra-
gédiáit.

*

Tükör a Lélek, ha Isten arcát mutatja.
Pocsolya, ha benne tükrözik a Sátán arca.

*

A sikernek lelkiismeretesség az atyja.
A nagyravágásnak hűség az anyja.

*

Építsd fel őshazádot
S ha kivertje leszel egy világnak
S idegen lesz néked a világ:
Cion várja meghajszolt fiát.

Hitler: (felsóhajt) Hallatlan!....
Japánban már évek óta nem volt föld-
rengés. Rejtély!... Mit akarnak
ezzel a zsidók!?

Az országban a zsidó az, ami szomszéd-
jai, paraszt vagy iparos. Igen sok, talán
túl sok zsidó kereskedő van, de a Vercho-
vinán (Mármaros-vidéke) magas, vörös-
hajú zsidó tutajosokat is látni. A falvak-
ban eke mögött zsidót látni mindennapos
dolog és csak Munkácsen kell lennünk és
zsidó kocsis, asztalost, hordárt vagy nap-
számost is láthatunk.

A ruszin paraszt belátta és néhány párt
erős propagandája ellenére tudja, hogy
zsidó szomszédja, aki éppen úgy szenved
és tengődik mint ő, nem lehet ellenséget!

Ez az oka annak, hogy a módos zsidó-
kat is testvéreinek tartja!

Más országban a zsidók különféle pár-
tokra szakadnak, Ruszinszkóban a zsidó-
ság 95 %-a zsidó nemzetiségűnek vallotta
magát és parlamenti választások alkalmá-
ból, (néhány vad chasszid kivételével) az
egységes zsidó nemzeti pártra szavazott.

Itt a zsidó nem kormánypárti, sem szo-
cialista, sem kommunista, hanem zsidó!

Prerau Margot:

Az én fiam

Az én fiam úlmok hőse
és mesék óriása O.

A lelkeket sebz szerelmesen
s szaggató ajka nyomán
fényvirág-csók terem.

Nem ölelkező testek forróság-rügye,
agyamban bontakozott új élete.
Légies, dalosan síró szűz Ifjú,
röpködőfűrtös, bús bomlott fő.

Olyan, mint anyja:
ki az élet szerelmese
s a halál jegyese.

Ki hát az én fiam?

Keletről indul, mint lángkévés Nap
s napkeleti útján hajnalt fakaszt...
Ki ő, mi a neve?

Az én fiam — az ESZME.

Magyar-csehszlovák kulturkapcsolatok

Lapunk mindig örömmel üdvözölte kulturkapcsolatok felvetését és ápolását Magyarország és szomszédai között.

Az utóbbi időben néhány érdekes és értékes tényről számolhatunk be a magyar-csehszlovák viszonylatban. Müller B. fordításában megjelent az első csehnyelvű Ady-anthologia. Cseh fordításban megjelent Szabó D. „Segítség” c. könyve, szlovák nyelven pedig Móricz Zs. „Sárarany” c. regénye. A fordítást dr. Gollner Erzsébet végezte. A fiatal szlovák költők közül különösen Lukács E. B. foglalkozik állandóan a magyar irodalommal. Nemrégén a dekadens Adyról írt tanulmányával keltett fel-tűnést, emellett azonban állandóan figyeli a fiatal magyar költőket. Legutóbb Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Sárközi György, Berda József, Ju-

hász Árpád, Gulyás Gyula verseit fordította le.

Január elején a pozsonyi városi népművelési bizottság jól sikerült magyar kulturestet rendezett, amelyen dr. Göllner Erzsébet szlovák nyelven ismertette Ady, Móricz és Szabó D. hatását a magyar irodalomra és néplélekre.

Méltó válasz volt erre magyar részről Straka sajtoattaság előadása Budapesten január 28.-án, amelyen a háború utáni cseh és szlovák költőket mutatta be Szabó L., Illyés Gy., József A. és Komlós A. mesteri magyar fordításában.

Rövid ismertetés után bemutatásra kerültek Brezina, Bezruc, Hóra, Nezval, Wolker, Carek és Halas cseh költők, továbbá Krasko, Lukács és Novomesky szlovák költők versei a termet teljesen betöltő magyar közönség osztatlan s viharos elismerése között.

Cécó a Dohány utcai zsinagógában

A pesti neolog zsidóságot gyorsvonati sebességgel viszik a reform-zsidóság felé.

A Pesti Izr. Hitközség előljárósága abból a célból, hogy a

„zsidó vallás lényegét, szépségét és mélységét közelebb hozza a hittestvérek lelkéhez,”

a Dohány-utcai zsinagógában hangversenyt rendezett a következő műsorral:

1. **Guilmand:** Fantázia egy Händel-téma felett.
2. Hitszónoklat.
3. **Schubert:** C-dur vonós ötös (opus 163).

A kitűzött célnak „legjobban” megfelelő műsor olyan beszédes, hogy nem tartjuk szükségesnek ahhoz kommentárt fűzni.

*

Egy külföldi ujságíró, aki végig „élvezte” a „vallásos” hangversenyt, elragadtatva jegyezte meg:

— Ich wusste garnicht, dass in der Pester Isr. Kulturgemeinde so viele fromme Händel-fanger sind! ...

*

A vallásos est lezajlása után az

utóra tódultak az áhítatos hívők.

Furcsa megjegyzések hangzottak el.

— Kár, hogy a műsorba — szölt az egyik — legalább egy dzsesszbend számot nem illesztettek be... Bízvást teljesebb lett volna a siker...

— Reméljük — felelt a másik, — hogy a t. Vezetőség a legközelebbi vallásos esten ezt pótolja...

*

A Magyar Izr. Hitközségi kántorok, tisztviselők, temploménekeseik országos Egyesülete január 29-én tartotta meg a Zeneakadémiában mátrafüredi üdülőháza javára hangversenyét.

Kitűnő szereplők elsőrangú előadást produkáltak.

A hangverseny műsora nagyobb-részt zsidó számokból állott, amiért az egyesület vezetőségének külön dicséret jár.

Az elért anyagi és erkölcsi siker Kósner Dávid, az egyesület háznagyának érdeme.

Saragossai purim

Jeruzsálemben körülbelül 20 zsidó család lakik, kik a hagyomány szerint Saragossa városából származnak és kiknek elődeit a többi zsidókkal együtt az 1492. évben száműzték Spanyolországból. Ez a kis spanyol hitközség a rendes purimon kívül Sevat hó 17-én még egy úgynevezett saragossai purimot is ünnepel, mely szintén böjttel és „megillah” olvasással van egybekötve. E különleges purimnak következő történet képezi alapját.

Saragossában az egész középkor folyamán nagy zsidó hitközség volt; vagy ötezer zsidó család lakott ott és a hagyomány szerint 12 zsinagóga, 12 rabbi és 24 rabbisági ülnök volt a községben. Ha a király a zsidó negyedtet megtisztelte látogatásával, akkor a helyi szokás szerint a hitközség előljárósága kivonult eléje, a rabbik és ülnökök mindegyike pedig egy-egy tóratekerceszt tartott a kezében, melyek drága, pompásan díszített szekrénykében voltak elhelyezve. Egyszer a hitközség előljárósága azt a határozatot hozta, hogy az ilyen kivonulásnál a rabbik csak az üres szekrénykéket vigyék a király elé, mert a tórákat minduntalan az utcára vinni nem illő dolog és profanizálja tiszteletünk e szent tárgyát; az ilyen királyi látogatás t. i. többször fordult elő egy esztendőben. E határozat sok éven keresztül érvényben maradt és így szokássá is vált.

V. Alphons király uralkodása idejében, 1428-ban történt, midőn ez a zsidókat egy látogatása alkalmából a pompás és szíves fogadtatásáért különösen megdicsérte, hogy egy Márkus nevű kikeresztelkedett zsidó besúgta a királynak, hogy a szekrénykék üresek és „a zsidók uralkodójukat még arra sem tartják érdemesnek”, hogy miatta a tóratekerceszt is kihordozzák. A király ennek hallatára nagyon megharagudott, s kijelentette, hogy ha a vád igaznak bizonyul, akkor a zsidók ezért lakolni fognak. El is határozta, hogy másnap váratlanul meglátogatja a zsidónegyedet és a szekrénykéket kinyitattja. Az éjjel a zsinagógiai szolgáknak rémes álmuk volt. Egy rettenetes alak jelent meg előttük, ki nagy fenyegetéssel rájuk parancsolt, hogy tüstént menjen mindegyik a maga templomába és ott a tóratekerceszeket mind a maga szekrénykéjébe rakják be, álmukról azonban ne merjenek egy szót sem szólni. A templomszolgák eleget is tettek rögtön, még az éjjel az álomban hallott parancsnak és aztán hazamentek.

Másnap a király csakugyan meglepte a zsidónegyedet; kíséretében a denunciáns Márkus és 300 felfegyverezett katona volt. A látogatás hírére a rabbik a templomba szaladtak, szokott módon elhozták a szekrénykéket és az egész hitközség kivonult az uralkodó elébe. De mily rémület fogta el őket, midőn a király látni kívánta a tórákat és megparancsolta, hogy a szekrénykéket nyissák ki. Halálrettegés között teljesítették a parancsot — és csodák csodája, minden szekrénykében benne volt a tóra. A félelmet most öröm váltotta fel, mert a király nagyon megdicsérte az egész hitközséget és három évre elengedte nekik az adót. A póruljárt feljelentőt pedig lefejeztette. E csodás megmenekülés emlékét ezután évről-évre purimmal ünnepelték meg a saragossai zsidók minden Sevat hó 17-én és utódai máig is fenntartották e szokást.

BERGER ADOLF
vendéglője és szállodája
NOVA-BANA
Jó — olcsó — kényelmes!

Braun Gyula

משכנא משיא mészárszéke

VI. Aradi-utca 43

**Állandóan elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi áron.**

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

Goethe és Heine találkozása

Heine halálának 75. évfordulójára.

Száz éve annak, hogy Goethe, hetvenöt, hogy Heine itthagytta az árnyékvilágot. Goethe centenáriumát a múlt év folyamán harsonákkal, zenével ünnepelte Németország és az egész művelt világ.

De ki ünnepli Heine halálának évfordulóját? Melyik ország? Melyik nép? Melyik irodalmi vagy politikai irányzat?

Heinet nem felejtette el az utókor. Zsongó, édesbongó dalai, keserű, maró szatirájú versei még ma is, élnek. Sokkal elevenebben és frissebben, mint a nagy Goethe költeményei.

De Heinet még ma sem ismerik el; a hivatalos irodalom még ma sem hajtotta meg az elismerés zászlaját a halhatatlan poéta emléke előtt.

Szelleme, mintha Sue tolláról lépett volna a világegyetembe, kóborol-kóborol Németország körül haza és otthon nélkül. Nyomában mintha felcsengne Moris Rosenfeld halhatatlan Golusz-indulójának zenéje:

„Immer geh, geh, geh,
immer weh, weh, weh”.

Évtizedekkel Heine halála után még mindig tart a nagy „Heine Krieg”, a harc Heine emléke körül abban a Németországban, amely eddig arra sem érdemesítette a halhatatlan költőt, hogy akár egy mellszobrot is állítson neki . . .

Nincs a világon olyan kulturember, aki legalább 1—2 Heine-verset ne ismerne. Az egész világ elismeri a zseniális költőt, de egyetlen ország sincs, amely azt mondaná: „Heine a miénk”.

Tulajdonképpen mi volt Heine? Zsidó? Keresztény? Magyar? Német? Polgára volt valamely országnak? Nem?

Goethe és Heine. Két világ-költő. Állítsuk csak egymás mellé őket.

Bármennyire is közel állnak egymáshoz zsenialitásban és nagyságban, nem tudunk elképzelni nagyobb ellentétet, mint amely Goethe és Heine, mint ember között állt fönn . . . Nagyon-nagyon különböztek egymástól. Két külön világ volt az ő felfogásuk, világnézetük.

Egyetlen-egyszer találkoztak csak személyesen és ez a találkozás nagyon kellemetlen és bosszantó volt mindkettőjüknek.

Az öregedő, már beérkezett Goethe és a fiatal, sokatígérő tehetségű Heine kíváncsian és izgatottan készült erre a találkozásra.

És ahogy megpillantották egymást, az első pillanatban megértették azt az óriási távolságot, amely közöttük, mint emberek között áll fenn.

Weimar legelőkelőbb szórakozóhelyén, a város elitközönségének bálján találkozott a két költő.

A polgármester mutatta be Heinet a város büszkeségének. Az első percben szívélyesen mosolyogtak. Goethe udvariasan megkérdezte Heinet:

— Mi szél hozta erre, kedves kollega

Heine lebiggyesztette alsó ajkát és végtelen közömbösséggel válaszolt:

— Ó, csekélység. Csak azért jöttem, kedves Mester, hogy itt megírjam a Faust második részét . . .

Heine hangjából kiáradó duzzadó dac és maró gúny meghökkentette Goethet.

— Más dolga nincs itt nálunk, fiatalember? — kérdezte újólaga „Dichtung und Wahrheit” írója.

— Nincs — mordta Heine.

— No, akkor áldja meg az Isten.

Többet nem beszéltek. Ennyi mondanivalójuk volt egymásnak.

Az irodalomtörténészek még ma is sokat foglalkoznak ezzel a találkozással és még mindig nem tudják megbocsátani Heinenek, amiért „ilyen szemtelenül” viselkedett a bálványozott Goethevel szemben.

Heine ezen találkozás után is sokszor tett epés, gúnyos megjegyzéseket a német költők királyára.

Egyszer azt mondta: „Goethe az arisztokrácia rabszolgája”.

Egy berlini irodalmi körben így nyilatkozott Goetheről: „Az átlagonaluliak királya és a tehetségtelenek kisistene.”

Tévedés azonban azt hinni, hogy Heine, a „Frecher Jud” nem volt tekintélytisztelő, vagy nem értette meg Goethe nagyságát.

Egy helyen maga is írja Goetheről:

„A külseje és megjelenése olyan volt, mint a Szó, amely műveiben él. A megjelenése is harmonikus volt: tiszta, vidám és nemes. Az a test érdemes volt arra, hogy ilyen szellemet hordozzon magában. Egyenes és sudár volt. Arcának vonásai finomak voltak, nem olyan kemények, mint általában a keresztényeké. Szemei nyugalmat és békés harmóniát sugároztak. Valóban isteni ábrázata volt.”

Ezek a sorok bizonyítják Heine respektusát Goethe irányában és bizonyítják azt, hogy Heine mennyire becsülte Goethet; az embert.

Goethe is megértette Heinét. Sokszor magyarázgatta környezetének, hogy Heine nagyon jó barátjává lehetett volna, ha nem lett volna csipkelődő természetű.

De minden elismerése Heineé, a költőé volt.

Goethet kellene feltámasztani és megkérdezni tőle: megérdemelné-e Heine, hogy legalább egy szobrot állítsanak neki?

A válasz nem volna kétséges . . .

Julien Weill

(Címképünkhez.)

Szerény, de kimagasló rávi egyéniség.

Es mégis a legragyogóbb karriert csinálta meg.

Tudományos felkészültség ültette őt Franciaország legmagasabb egyházi méltóságának székébe.

Híres rabbi-család sarja. 1873-ban született.

Atyja Emánuel Weill versaillesi főrabbi volt, akit később a párisi rabbinátusba hívtak meg és akinek emlékét még ma is kegyelettel őrzik.

Julien Weill ifju korában a szépirodalom felé hajlott, de vallásos nevelése később a hittudományok művelésének szolgálatába terelte.

A háboruban tábori lelkész volt.

A háboru után a tudományos írásnak szentelte életét.

Három nagyobb szabásu munkája jelent meg: „Zadoc Kahn” (1912),

„Foi d’Israel” (1926) és „Judaismus” (1931).

Ezek mellett kiváló műfordító és fáradhatatlan munkatársa több tudományos folyóiratnak.

1919-ben Rue de la Victoire, Páris legnagyobb templomába hívták meg rabbinak és most egyhangu lelkesedéssel választották meg Franciaország grand rabbinjának.

Sós Endre előadása

Sós Endre a Reggeli Ujság főszerkesztője „**Frakkos szocializmus, parókás demokrácia**” címen nívós előadást tartott a Cobden Szövetségben.

Előkelő közönség zsufolásig töltötte meg a Lipótvárosi Kaszinó disztémét.

A szellemes előadást gyakori tapsvihar szakította meg és annak befejezése után a hallgatóság meleg ovációban részesítette a kiváló publicistát.

A megtérő

Schlésinger János sertézsirnagy-kereskedő jól spekulált.

Nagy vagyona tett szert.

A legszerencsésebb időpontban vonult vissza a kalmár-életből.

Szürkén, cím és rang nélkül.

Nyugalomban kellemes a pihenés, de a munkához szokott embert fárasztja a békesség.

Szereplésre vágyott.

A hitközség természetesen kapva kapott a jótékonyág terén ismeretlen dúsgazdag emberen és szívesen adott néki működési teret.

Schlésinger Jánost nagy ünnepség keretében a külföldi diáksegélyzőbizottság elnöki székébe ültették.

Mindenki feszült kíváncsisággal várta az új elnök irányításából származó eredményt és főleg áldozatkészségét.

Hiába.

Néhány hónap után súlyos anyagi válságba jutott a diáksegélyzőbizottság.

Eleinte csak suttoztak, majd mind hangosabban beszéltek **Schlésinger** János szűkmarkuságáról, mint az anyagi válság előidézőjéről.

Schlésinger pozíciója megingott.

Attól tartott, hogy a felekezeti sajtó ezt szellőztetni fogja. Emiatt minden zsidólapra előfizetett.

Igen furcsa módon.

Az előfizetési nyugtákat a külföldön nélkülöző diákok számára befolyt összegekből utalta ki.

Minden egyes ilyen kiutalás egy-egy sinylődő diákot fosztott meg egy-egy havi segélytől.

Ezért az Új Út irgalmatlan ostromot intézett **Schlésinger** János ellen, aki publicitásunk súlya alatt lemondott az elnöki tisztségről.

Aki azonban belekóstolt a közéleti szereplésbe, az nehezen mond le arról.

Igy **Schlésinger** János is, hogy tovább szerepelhessen, most 100 pengőt fizet havonta a diáksegélyzőbizottság pénztárába.

Ezek után, ha **Schlesinger** János dicstelen multját még azzal is szepdőtleníti, hogy a szegény diákok rónására kiutalt összegeket megtéríti, mint megtérőnek megbocsátunk és szívesen látjuk szereplését is.

Purimi kérdés- és feleletjáték

Eisz: Hámánnak járt az akasztófa, de mit vétettek vajjon az ő fiai?

Weisz: Bizonyára hozzájárult a tíz mázsa ezüsthöz.

Eisz: Bolond beszéd. Honnan vett volna Dalfon-Dállesz pénzt?

Weisz: Alkalmasint valamilyen tanácsot kapott Vajzusztól.

Eisz: Mit nem mondasz? Az együgyű Vajzuszó tanácsokkal tudott volna szolgálni?

Weisz: Miért ne? Ahol az antiszemita hatalmon vannak, ott más szegényember is meggazdagszik és a legostobább Vajzuszókból is törvényhozók és tanácsadók lesznek.

Eisz: Mondd csak testvér: miért mondják, hogy Vajzuszó ostoba volt?

Weisz: Mert ha lett volna magához való esze, akkor nem várt volna, amíg sorra kerül az akasztásnál, hanem kiszökött volna Amerikába.

*

Eisz: Miért nevezik a megillát: Eszter könyvének?

Weisz: Mert ő volt az egyetlen asszony, aki meg tudott őrizni egy titkot. Mert írva van: és Eszter nem árulta el...

Tíz okos nem tud annyit eladni, mint amennyit egy bolond vásárolni tud.

*

Jó embertől szívesebben fogadd a rosszat, mint a rossztól a jót.

Megillat Eszter

Eszter könyvének eredete éppen olyan homályos, mint Hiób könyve és mint Rúth regényes története. A talmudikus irodalom nem állapítja meg kánonikusan keletkezésének korát, sem azt nem dönti el vélegesen, hogy kinek kell a szerzőséget tulajdonítani. A modern bibliai kutatás sem jutott még messzibbre. A tizedik és a tizennegyedik század nagy zsidó tudósai, különösen az Ibn Ezra követői, érthető óvatossággal fojtják el kételyeiket és éppen csak annyit engednek meg maguknak, hogy rámutassanak a könyvnek némely sajátosságára, amely a kánon egyéb könyveitől megkülönbözteti. Már a talmudi időkben is megakadtak azon az egészen érthetetlen és a bibliai irodalomban példátlan különösségen, hogy százhatvan versében kétszázszor említi Eszter könyve a királyt és a királynét, de az isten nevét egyszer sem. Izrael neve sem fordul elő egyetlen egyszer sem és a Jehudi szó is csak egyszer, abba a versben, amelyben a szerző megjósolja, hogy a „purim ünnepe nem fog megszűnni a zsidók között és emlékezete nem fog elhomályosulni ivadékaik között sem.”

Az sem került el a rabbinikus kutatók figyelmét, hogy túlföntül sok aram és perzsa szó tarkítja a héber szöveget. Ötven idegen szót számolt össze a kritika, ami a kánonizált könyvekben egyedülálló nyelvi jelenség. A Dániel könyvére való hivatkozás nem kisebbiti ennek a nyelv keverésének szokatlanságát, mert a Dániel könyve héber részében tisztá héber. Lehetne rámutatni a szentírásnak egyik legrégibb könyvére: a Királyok könyvére is, amelyben szintén található egy pár idegen kifejezés. De erről még nem tudtak a tannaiták és amoreusok korában, sőt a gáonok és acharonik korában sem, mert csak a nyelvösszehasonlító tudomány — és ezt csak a mi időkben erősödött komoly diszciplinává — tudta megállapítani, hogy a biblia indus szavakkal nevezi meg azokat a tárgyakat, amiket Salamon király Tarsisflottája hozott Ophir-országból Judeába. Ezek a feltűnő karakterisztikumok még a teoretikus irányu bibliakutatásban is kétélyeket támasztott és ezeket azzal a feltevessel akarta kiegyenlíteni némely kritikus, hogy perzsa eredetiből fordították le a könyvet. Ez a feltevés a nyelvi bizonyítékokon kívül magára az ismeretlen szerzőre is támaszkodott, aki a perzsa és méd királyok krónikájára hivatkozott. Ez azonban nem dönti el a könyv eredetét, mert nyilvánvaló, hogy csak hi-telességének alátámasztása miatt hivatkozik a szerző a perzsa és a méd királyok krónikájára.

A legmodernebb kritika a könyv romanticizmusán is kotorász és szembeállítja azt a szentírás egyéb könyveinek szinte realisztikus egyszerűségével. Aztán kihangsúlyozza az expozíció naivitását (Mordecháj megtagadja a miniszternek a konvencionális tiszteletadást) és a mese-fejlesztés valóságérthetlenségeit (Hámán bukását megelőző bonyodalmak), végül a fantasztikus kibontakozást is. (Két napig rettegi a hatalmas perzsa nép a maroknyi zsidóságot és még csak nem is védekezik.)

Mindez figyelmet érdemel, de nem igazolja a kritika székszsíszét és nem jogosíthat senkit sem arra, hogy a könyvben elbeszélte eseményeket kétségsbevonja. A történet csodaszerűsége nem bizonyít az esemény ellen: van az emberiség történetében is elég esemény, amely a valószínűtlenségig csodálatos és mégis megtörtént. Az esemény ellen az sem bizonyít, hogy nem maradt utána más történelmi dokumentum, csak az Eszter könyve. Igaz, hogy az egykoru írások és emlékek hallgatnak róla és az utána következő korok forrásai is, de ilyen negatív bizonyíték sokszor már zsák-utcának bizonyult és a ráépített hipotézist már sokszor feldöntötte a véletlen. Hamurabi agyagtábláira, Merephthah szárkofágjára, az elefantini papiruszokra is évtizedekre várt a történetírás, amíg a napvilágra kerültek

és hitelesítettek olyan bibliai elbeszéléseket, amiket csak a biblia tartott meg az emlékezetnek. Nem igazságos — mondja éppen a Megillat Eszterrel kapcsolatosan a zsidó irodalomnak egyik histórikusa — tagadásba venni valamely könyv hitelességét, csupán azon az alapon, hogy egyetlen forrása önmagának.

Tudomásul vehetjük a kritika töprenkedéseit, de semmire kényszeríthet arra minket, hogy tradicionkat elvessük. Mert a mai kritikát megelőzte egy sokkal régibb, sokkal szigorubb kritika: a kánon kritikája. A kánon úgy, ahogy reánk átszarmazott, semmi más, mint szankciója a történelmi kutatásnak. Nem egy ember és nem is egy nemzedék kánonizálta a szentírás könyveit, hanem sok nemzedéknek sok embere: a Keneszet haggedola, a Nagy Zsinagóga férfiai. A bibliai korok szentnek tartott és megbecsült más írást is ismertek, nemcsak azokat, amelyek a szentírásba felvették. Hatalmas irodalma volt már akkor a zsidó népnek. A biblia írásai is említik a Háboruk Könyvét, az Igazságosak Könyvét, a Közmondások Könyvét, a Birodalom annaleseit, Náthán és Gád krónikáit, Salamon király háromezer axiomáját és ezerötszáz énekét, Semája, Achija, Iddo és Jehu történelmi könyveit és Ezsajás krónikáját; itt-ott egy-egy verset idéz is belőlük a biblia, de ez az egész nagy irodalom egyébként elveszett, talán éppen azért, mert a Keneszet haggedola olyan okokból, amelyeket ma már nem ismerhetünk, nem vette fel a kánonizált gyűjteménybe. De nem kánonizálta az apokryph könyveket sem, holott ezek nyelvezetük, vallásos tartalmuk és etikájuk tekintetében alig különböztek a szentírás könyveitől. Így kihagyták a kánonból Jézus ben Sirach könyvét, a Bölcsesség könyvét (amelyet állítólag Salamon király szerzett) Tóbiás és Judit könyveit, Ezra harmadik könyvét, a négy Makkabeus könyvét (a zsinagóga csak az elsőt rehabilitálta) Baruch ben Nerija (Jeremiás próféta íródeákja) könyvét, Henoch könyvét, Salamon zsoltárait, és a Jubileumok könyvét. Mindez arra vall, hogy olyan elvek alapján történik a kiválasztás és a kánonizáció, amelyek nem türtek megalkuvást és a Keneszet haggedola nem állította kritikáját a közvélemény befolyása alá és volt bátorsága visszautasítani olyan könyveket is, amelyeket a nép hite szentnek ismert el és amelyeket a keresztény egyház kánonja részben magába fogadott.

Eszter könyve bekerült a liturgiába, amely legfontosabb részeiben szintén a Keneszet haggedola munkája. Az a körülmény, hogy a biblia poetikus könyvei közé Rúth könyve mellett még csak Eszter könyve kapta meg a liturgikus szankciót, mindenesetre arra vall, hogy a Keneszet haggedola nem kételkedett a könyv hitelességében. És ha arra gondolunk, hogy a Keneszet haggedola legelső fóruma, már Ezra idejében működött, az utolsó talán a Színhedroin történelembelépése előtt, akkor csaknem bizonyosra vehető, hogy sokan lehettek ebben a szigoru megalkuvástalan testületben, akik közelidők hagyományaként vették át Eszter királyné történetét.

Hogy ki írta és mikor írták Eszter könyvét, arról nincsenek hiteles adatok. A bibliai irodalom legtöbb kutatója a Krisztus előtt való harmadik századból származtatja és az írója legfőljebb két évszázaddal az események után élhetett. És ha nem is volt a próféták közül való, a költői intuíciója, a nemzetéért való nagy lelkesedése, a jövő megérzése csaknem prófétikus volt. Csak olyan szellem jósolhatta meg a purim örökkévalóságát, aki megismerte a történelem összefüggéseit, megsejtette a szándékait, előrelátta a zsidó sorsokat, szétszóratást, elnyomatást és martíriumot és aki tudta, hogy jövőjét csak úgy viselheti majd el a zsidó nép, ha erőt és vigasztalást meríthet olyan könyvekből, aminők a Megillat Eszter is.

Az utolsó sugár

Erec partjait már nem láthatom soha.
Elérhetetlen part nékem népem otthona.
Sok könnyes álmom csak álom marad:
Hervasztanak a bágyadt sugarak . . .
A parton nem fogadnak büszke pálmafák;
Galuti köd . . . galuti árvaság . . .
Ha néha hulló csillagot szalaszt az ég:
Boldog futár, benne a lelkem lángja ég,
Igy este, ha kinyitom az ablakom
S szívem riadt verését hallgatom,
Szilaj álomparipák úgy ragadnak el . . .
Varázsfogat: a göncöl! Zeng a végtelen . . .
A szívem dalt komponál s szemem könnyet ont;
Óh, kelet felé már dereng a horizont!
S ki galut-árban voltam jég- s hullámtörő,
Eltemet a távol, az örök temető . . .

A szerkesztő üzen:

Dr. Fényes Mór, vallástanár, Budapest.

Negyvenéves tanári jubileuma alkalmából, úgy a magam, mint szerkesztőségem nevében szeretettel gratulálok.

Moldován Jenőné, Sighet.

Dr. Gartner Pál ideg orvos (lakik: V., Kálmán ucca 21) európai hírű szaktekin-tély.

Kaufmann Jenőné, Satu-Mare.

Napjainkban gyakorta halljuk: Nincsenek ma már zsidó nagyszonyok!... Az On — a szegénysorsú leányok kiházásítása körül kifejtett áldásos jótékonyági ténykedése azonban alaposan megcáfolja ezt a hamis megállapítást... Vajha sok ilyen kitűnő asszonya volna a zsidóságnak, mint On... Mélyen tisztelő kézcsókkal köszöntöm Ont.

Grosz Dávid, kalapgyáros, Satu-Mare.

On vaskos tapintatlanságot követett el munkatársunkkal szemben. Ha nyolc napon belül kellő magyarázatot nem ad, úgy az erdélyi sajtó támogatásával kényszeríteni fogom, hogy On teljes elégtételt szolgáltasson.

Nyíri Jenő, Timisoara.

Hatvanadik érdemdisz születési évfordulója alkalmából szerkesztőségem nevében is szeretettel gratulálok.

Deutsch Dezső, Targu-Mures.

A kívánt (1933. májusi) számot b. cícmére elküldöttük. Szívélyesen üdvözljük Ont.

Farkas Ferenc, Mediás.

A folyton növekedő publicitásunk következtében, igen kevés a visszamaradt példány. A kívánt 1933. teljes évfolyamot,

mint t. előfizetőknek egészen *kivételesen* csak félárban és 20 leu portó ellenében küldhetjük meg.

Grün Bernát, Petrosáni.

Kedves és főleg tehetséges leánykája: Ilyke sikeres szerepléséről örömmel értesültünk. Kiképeztetése érdekében szívesen és boldogan állunk rendelkezésére. Zsidó szeretettel köszöntjük Ont és b. családját.

Dr. Engelberg Dezső, Targu-Mures.

Eszrevételei csak részben helytállók, mert nem méltóztatott számolni azzal a nehézséggel, amelyet öt ország érdekeinek összeegyeztetésével küzdenem kell. Jóindulatát mindenestre hálásan köszönöm. Salom!

Chelmi purim

Chelm ugyanaz a zsidó köztudatban, mint honunkban Rátót.

Egyszer a chelmi hitközség elöljárósága elhatározta, hogy a purimot együttesen ünnepelik meg.

A mulatságra köteles volt minden balbósz egy-egy liter bort magával hozni. A hozott bort azután egy nagy dézsába öntötték, hogy mindenki egyforma nedűt igyék.

Egyik ravasz balbósz, abban a hitben, hogy arra rá nem jöhetnek, vizet hozott.

Megkezdődött a multság. Nagykat ittak. Mindegyiknek izlett a finom bor.

Egyikük sem mert szólani, mivel valamennyi ludasnak érezte magát...

Emlékezés Wassermannra

Az élők között az írók azok, akik leghamarabb hasonulnak meg egymással.

Wassermann Jakabbal harminc éve találkoztam életemben legelőször Bécsben, s már akkor hadiállapotba kerültünk, mely szerencsére nem fajult nyílt ellenségeskedésé, csupán keserű szóváltásokra, vitákra vezetett.

Ugy vélem, ilyesmit nem szabad egy nagy szellem sírjánál eltitkolni.

Az erősek egyáltalán nem elnézők. Olyan természeteknek, mint amilyen Wassermanné is, ki kell harcolniok a maguk harcait, az az ő hadakozó természetükhöz tartozik.

Midőn Bécsben, a Grinsteidl kávéházban megjelent, a fegyverek tömegével volt felszerelve.

Küzdelmes, nyomorúságos volt ifjúsága.

Mi bécsi fiatalok könnyelműbbek, gondtalanabbak voltunk és büszkeségünk se vetekedhetett az övével.

Altenberg Péter, kinek asztalánál csoportosultunk minden éjszaka arra ösztökölt bennünket, hogy az irodalmat megvessük, s az életet keressük fel.

Wassermann, ki egész életében az irodalmi munka embere volt, füle mellett eresztette el ezt a beszédet.

Nekünk, léhűtő fiataloknak nem képezhetett Wassermann követendő példaképet.

Sőt olyannak látszott az ő világnézete, melyet meg kellett vetnünk.

Neki is a miénk, pedig ha türelmesen ültünk volna egymás mellett, mi is tanulhattunk volna az ő munkafanatizmusából, ő is a mi életfilozófiánkból.

Ő bizonyára nem maradt volna az a rideg, magábazárkózott remete, mi pedig . . . de mi értelme rólunk beszélni?

Ezt a hadiállapotot még alátámasztotta az a körülmény is, hogy Wassermann kedvenc szokása volt regényfiguráit ösmeretsége körében keresni.

Nem úgy, ahogy azok valóban léteztek, hanem úgy, ahogy ő azokat elképzelte, de mégis úgy, hogy valami jellegzetességüket meghagyta, miáltal azok az ismerősök által felismerhetők voltak.

Ez a szokása ellenségeket szerzett neki, kik mind bosszút fogadtak, bár ezek sokkal hamarabb felejtettek, mint amilyen idő alatt üthetett volna a bosszú órája.

Igaz, ma is akad még Bécsben ember, aki megrázkódik, ha Wassermann nevét hallja említeni.

Sok évig nem láttam őt.

Olaszországban találkoztunk újra, de mert közös kiadónk, Fischer volt a társaságunkban, békés hangulatban telt az időnk.

Ezer téma merült fel anélkül, hogy a legcsekélyebb nézeteltérésbe kerültünk volna.

Véletlenül került szóba Hau ügyvédnek, a gyilkosnak öngyilkossága.

Ez az ember meggyilkolta anyósát, de tagadta tettét. A gyanút a meggyilkolt szép leányára irányította és a tárgyalás alatt egyébként sem bizonyult makulátlan lovagnak.

Harden Max, ki alaposan megvizsgálta az esetet, Hau bűnössége mellett foglalt állást.

Közöltem ezt a társasággal, mire Wassermann oly hevességgel vette védelmébe a gyilkost, hogy elállt szemünk-szánk.

Hiába volt minden ellenvetés, érv, nem használt semmi!

Beszéde folyamán látnom kellett, hogy az esetet a nagy költő már feldolgozta a maga módja szerint.

Ő már nem az élt, hanem az ő lelkében újjáéledt Haut védte.

Nem az előbbi beszélgetés ellenlábasait, hanem az ő művének zavarói ellen hadakozott!

Azért kellett engem minden szavamban meghazudtolni, mert ezen beszélgetés alatt született meg nagy lelkében a „Mauritius-eset”.

Szerencsés véletlennek köszönhetem, hogy megérhettem azt a napot, melyen eltűnt minden közöttünk keletkezett viszály.

Betegség gyötrött, ezért kénytelen voltam Egypomba menni.

Azonban a sivatagi forráság Assuanban, hol laktunk, még betegbé tett.

Nem sütkérezhettem a napon.

Hűvös szállodai szobában, lebocsátott zsaluk mellett fetrengtem. Szidtam a meleget s német orvosomat emlegettem.

Ekkor hallottam szomszédomtól, hogy Wassermann Jakab szállt a szállodába, de az étteremben még senki sem látta, mert szobájában dolgozik.

Névjegyen üdvözöltem és értesítettem betegségemről.

Meglátogatott, s érdeklődött, hogy töltöm időmet.

Elpanaszoltam betegségemet, kínzó fájdalmaimat s keserűen jegyeztem meg, hogy dolgozni, még ha akarnék, se tudok.

— No várjon, — szolt — holnap, ha remélem jobban lesz, segíték magának az időt eltölteni.

Másnap odajött.

Ott ült betegágyamon és elolvasta az imént befejezett „Kolumbusz Kristóf”-ját.

Fejem tiszta volt. Kínzó fájdalmaim elhagytak. Nem gyötört semmi, ezért úgy élveztem Wassermann legújabb remekét, mint még egyiket sem!

Kolumbus alakját saját lelkéből formálta. Olyannak, mint amilyen ő maga volt.

Udvari intrikák, matrózlázadások, bajok, küzdelmek ellenére ment az ösmeretlen vizen az ösmeretlen föld felé!

Talán nem is illuzió, hogy ez a mestermű üzte el kínjaimat!

S ezen felejtethetetlen nap volt az első, amikor igazságosan ítéltük meg egymást!

Mi különbség a neológ és az orthodox zsidó között?

I. Ferencz József bizalmasai közé tartozott Deutsch zsidó bankár.

Egyizben megkérdezte tőle a király, hogy tulajdonképpen mi különbség a neológ és orthodox zsidó között?

Deutsch a következő magyarázatot adta
A kereszténység abban hisz, hogy a Messias (Megváltó) már megjött. Az orthodox zsidó azt hiszi, hogy a Messias csak jönni fog. A neológ zsidó nem hiszi, hogy már megjött és nem hisz abban, hogy a Messias jönni fog.

*

Bethlen István gróf Debrecenben meglátogatta Schlesinger Sámuel tudós főrabbit.

Beszélgetés közben szó esett az ortho-

dox és neolog zsidóság mibenléti különbségéről.

— Nemde Főtisztelendő úr — vélte a miniszterelnök — csupán az a különbség a két frakció között, hogy a neolog zsidónak szabad, míg az orthodox zsidónak nem szabad sonkát enni?! . . .

A főrabbi mosolygott a különös és vicces meghatározáson.

Pedig ez nem is olyan nagyon vicces!..

**Neiger J.
éttermei**

VI. Teréz-körut 4.

Kitűnő rituális ételek!

Holder József:

Haleluja!

(Bál utáni zsoltár)

Szerpentin, rakéta, konfetti, tűz,
Mennyi asszony, mennyi szűz,
Az élet velünk, ő be furcsa táncot űz,
Haleluja!

És mennek a párok csak körbe csak
körbe,
Hajrá a mi utunk sohase görbe,
Egyenest esünk a végtelen ürbe,
Haleluja!

Az ablakon át, hogy csillog a hegy,
Kacag és int felénk isteni kegy,
Az útunk az éjben be messzire megy,
Haleluja!

És hasad a hajnal a bíboros pír,
A napisten szeme örömkönnyűt sír,
S egy titkos kéz az égboltra ír,
Haleluja!

És eljő a reggel s egy remegő kéz,
Perselyt visz — két szem szomorúan
néz,

Hiába öröm és hiába ész.
Haleluja!

Megillath Antiochus

Azt tapasztaljuk, hogy amely alak egyszer bejutott a szentírásba, az többé a zsidóság emlékezetéből ki nem esik. Példa rá Ezsau, Pharao, Amálék. Hiába parancsolta a szentírás: Emlékezzél, mit tett neked Amálék . . . Töröld el Amálék emlékét az ég alól; el ne felejtssd — mi annál jobban emlegetjük minden Purimkor az ezernyi eszmélkedésben, akár illik, akár nem.

Ami Purimkor — Amálék, az Chanuka napjaiban — Antiochus, azaz Antiochus Epiphanes, szír király öfelsége, a zsidóság üldözője, a makkabaeus-harcok bőszi alakja, a „Chanuka” csoda gyászos hőse. Ez az ember már nem talált helyet a bibliában, de épp azért akarják őt oda bevinni. Azaz: utólag készítették olyan Purim-féle megillát, melynek az akkori események el lettek mondva. Tudvalevő dolog, hogy a makkabaeusok története meg van ugyan írva, de két oly könyvben, melyet már nem fogadtak be a bibliába, mivel késő dolgot (160 körül Kr. e.) tárgyalnak és így a feltételezett héber vagy aramaeus szöveg elveszett és csak a görög fordítás maradt meg. Ezt pedig a zsidóság vajmi keveset olvasta és pláne a zsinagógában éppenséggel nem használhatták.

Ezt a hézagot valahogy pótolni kellett. Fogták magukat és készítettek egy chanukára való megillát. Lám a csekély tudás után, mely a chanukka-eseményről fennmaradt vagy némi visszhangjaképpen annak, amit a görög makkabeus-könyvek tárgyalnak, elég az hozzá, a zsinagóga számára is létezik egy chanukkára való megilla, melyet csúfjára minden logikának, a bőszi ellenségről, Antiochiusról neveztek el. A régiek p. o. Száadja gáon, ismernek ilyen történeti könyvet, még pedig mint illik, „Hasmonaeusok” könyve címén és nagyon kérdéses, vajjon az, ami most kezünk közt van, mint „Antiochus megillája”, leszármazottja-e annak, vagy egyáltalában hozzátartozik-e?

A mostan dívó Antiochus megillák közül elsőbbség illeti azokat, melyek aram nyelven szerkesztettek, melyekből a héber nyelvűek csak fordítások. Héber nyelven már régi imakönyvekben található e megilla, még pedig a szefárdoknál, de újabban felvételre méltatott egy askenáz imakönyvben is, még pedig a híres és tökéletes Abodath Iszrael címűben S. Baer-tól. Rödelheim 1868. Az aramaeus „eredeti” megtaláltatott egy British múzeumi kéziratban és kiadatott hébernyelvű szöveggel együtt és angol fordítással H. Filipovszki által, London 1851. Kicsi könyv ez, 32-ed rét formátumban, még pedig egy sokkal értékeőbb könyvvel együtt

(„Gyöngyök választéka”) bocsátották napvilágra. Mint minden „feltaláló”, e könyv kiadója is igen nagyra értékeli találmányát, azt mondván, hogy az aramaeus nyelvű megilla forrásul szolgált az „apokryphok” közé számított értékes makkabaeuskönyveknek, amiről azonban szó sem lehet. A megokolásból azonban tanulunk valamit: Az Antiochus megilla tartalmilag nem fedi a görög makkabaeus-könyveket, ergo, úgy mint a kiadó, régebbi amazoknál. Ergo, mondja a kritika, mondákból szűrődött össze és kevés benne a történelmi anyag.

E mondanak azonban alapjában megvan más rabbinikus művekben is: a talmudban, a midrasban és van akárhány kisebb termék „Chanukka Midras” címen, vagy „Judith története” címen (a Judith-esetet belevonták a chanukkai tárgykörbe), mely ugyan e történetet tárgyalja; ezek alapján készült az a jóczér (költemény), melyet chanukka szombatján mondanak a templomokban. Igen tanulságos dolog volna e mondákat összehasonlítani azzal, ami az igazi makkabaeus-könyvek és Josephus Flavius, vagy más görög írók alapján igazán történelmi adatnak mondható a chanukka-ünnep magyarázására, de erre e helyütt nincs alkalmam.

Érdekes furcsaságról számolhatunk még be. Az Antiochus megilla lefordítottatott németre és kiadatott e nyelven Velence 1548, később Prágában is. Már most e mű került egy jámbor hazánkfia kezébe: Baer Fraenk, Pressburg (Pozsony), a szegénynek neve — és ez annyira megörült a nemvált kincsnek, hogy németből lefordította héberre és így adta ki 1806-ban. A jámbornak sejtelve sem volt, hogy a könyvecske már rég létezett héberben és még régebben aramban.

Azok, akik csak az imakönyvből szedik tudásukat, és a zsinagóga nekik egyúttal főiskola is, mindamellett nem teszik rosszul, ha chanukka napjain elolvassák e kis megillát; tanulni, okulni és épülni fognak belőle. Lám, milyen ismeretes lón a purimi történet az Eszter-megilla olvasása által; ugyanaz várható abból is, ha az Antiochus-megillát olvassák el chanukkakor. Ebben mégis csak több van, mint az olajkorsó csodája; az egész korszak hű színezetben állítatik eléink, habár a részletdolgok tévesek. Jámborságra oktatni, a mondavilág még mindig jobbnak bizonyult, mint maga a hűség történet.

Márkusné Beer Erzsébet:

Jahrzeit

A Tőzsdések Klubjában kényelmes fotelbe süppedve ült Nagy László tőzsdetanácsos és barátja, Lévai Endre, a Hitelforgalmi Bank vezérigazgatója.

— Miért vagy ma olyan szórtalan? — kérdezte barátjától a tőzsdetanácsos.

— Rossz napom volt, — válaszolt ez, — pedig ha meggondolom, szinte érdemes se volt az egész arra, hogy felizgassam magamat.

— Üzleti kellemetlenség?

— Ahogy vesszük. Az, mert ott történt . . . Néhány apró mulasztásra jöttem rá, s ezt tudod, nem szívlelem.

— Ne haragudj Bandi, de sokszor azt kell gondolnom, hogy öregszel. Kezdesz szórszálhasogató lenni! . . . Azt hiszem, meg kellene házasodnod!

— Ne tréfálj — szólt a vezér! . . . Ki kötné össze életét egy agyon-dolgozott munkagéphez? . . .

— Csak ne akard magad sajnáltatni — válaszolt a tanácsos. — Egyáltalán nem úgy nézel ki, mint aki agyon volna dolgozva.

— Hála a sportnak, amelyet akkor se hagyok el, ha nyakig vagyok a munkában . . . Az idő azonban eljár felettem!

— Senki se merné állítani, hogy több vagy 30 évesnél!

— Csak érzem az átdolgozott idő súlyát!

— No meg az átmulatott időét is, ugye? — incselkedett Nagy.

A vezér mosolygott a megjegyzésén.

Nagy ösmerte az ő életmódját, hisz majdnem minden estéjüket együtt töltötték.

Tudta, hogy a nap fáradalmait hol a klubban, hol mulatóhelyen, hol pedig valamely színházban pihente ki.

A színházban a kulisszák mögé is járatos volt, a mulatókban a törzsvendégek sorába tartozott.

A mulatók legismertebb csillagjai, a színházak egy-egy kis művésznője szívesen tüntette ki a daliais, gavallér vezérigazgatót kegyeivel.

Ez járt eszében most is, s szinte megremegett, mikor arra gondolt, hogy a házasság mindennek a kedvelt szórakozásának véget fog vetni.

Nagy mintha lelkébe látott volna, így folytatta a megkezdett beszélgetést:

— Azért még abba se kell hagynod mondain életedet, csak kissé lemérsékelni, mert olykor az asszony is megkívánja a magáét.

— Tán már kerestél is megfelelő feleséget számomra? — kérdezte mosolyogva Lévai.

— Még nem, — válaszolt Nagy — de keresés nélkül is ajánlhatok egyet . . . a Löwensohn Vilmát . . . Szép lány, okos teremtés és amellet hatalmas vagyon egyetlen örököse.

— Ösmerem, — szólt élénken a vezérigazgató, — de nem hinném, hogy hozzám adnák . . .

. . . Itt tartunk komám, — gondolta magában Nagy tanácsos — no, majd szítom azt a szikrát, mely benned kipattant!

— Hogy nem-e? — szólt fennhangon. — Szinte fogadni mernék rá! Csak kísérelj meg!

Lévai előtt nem is a családalapítás boldogsága, hanem a Löwensohn-féle vagyon által keletkezett káprázatos perspektíva lebegett.

— Nem sokat gondolkodtam a dologról, — szólalt meg csendesen, — de sokszor magam is úgy vélem, elég volt már a legényéletből!

— No látod! — biztatta őt barátja.

— Igen, — folytatta ez — unom már a túlszabad életet, szinte jól esnék, ha a munka utáni pihenőt boldog családi körben tölthetném el!

— Ne sokat teketóriázz, — szólt Nagy László — kérdd meg a kezét, vagy ha akarod, megkérem én.

— Vilmát elég régen ismerem — szólt a vezér — nem bánom, tégy kísérletet, ám a kudarc szégyene a te fejedén szárad!

— Vállalok mindent — fejezte be a beszélgetést Nagy, aki tudta, hogy küldetése sikerülni fog, hiszen a megbízatást Löwensohn bankártól is megkapta.

Három esztendő telt el a leánykérés, Lévai házassága óta.

A Hitelforgalmi Bank méretei hatalmasan megnövekedtek.

Lévai az első hónapok alatt a kiépítés munkáján fáradozott, pihenőidejét pedig felesége oldalán töltötte.

Később azonban idegesítete a csendes boldogság.

Hiányzott neki az éjszaka mozgalmas élete, hiányzott, hogy több pár női kacsó cirogassa . . .

Felesége észrevette a lassú elhidegülést, s bár nagyon szenvedett, büszkeségében is sértve érezte magát, senkinek sem panaszkodott.

Immár két esztendeje élnek, mint félidegenek egymás mellett . . . s

az asszony, aki szeretetet, becézést várt, egyedüli örömét fiacskájában találja.

Lévai megint visszatért az elhagyott legényéletbe.

Családja iránt minden figyelemről elfeledkezett.

Az asszony szenvedett.

Túrte a mellőzést.

Szomorúan vette tudomásul, hogy a születés- és névnap kedveskedések is elmaradtak.

— Remélem, — szólt egy alkalommal urához — ma velünk tölti a napot! . . .

— Kellemetlen, — szólt Lévai — éppen ma rendkívül fontos üzleti ügyfeleinket kell kalauzolni . . . A Vigszínházba kell mennem, utána a Margitszigetre. Nem hiszem, hogy hajnal előtt szabadulok . . . Sőt, úgy vélem, legjobb lesz, ha gőzbe megyek s onnan egyenesen a bankba . . .

Az asszony szemét könny borította el.

Lévai megütközve nézett rá.

— Mi leli magát Vilma, — szólt — hisz nem először történik, hogy üzletfeleimmel el kell maradnom, mért veszi ezt annyira szívére éppen ma?

— Nézze Endre, — szólt könnyeit törölve az asszony — régen volt, mikor maga mellett boldognak éreztem magamat, de türtem, reméltem, hogy végre megunja a szórakozást, s visszatér hozzám . . . Nem panaszkodtam senkinek, de ma Jancsika születésnapja van . . .

— Oh, én — hebegett a nagy vezér — sajnos, erről egészen megfeledkeztem! . . . Maradni nem tudok, de majd küldök egy csomó ajándékot.

— Ne fáradjon — válaszolt keserű hangon az asszony. — Tudom, hogy feledékeny, a maga ajándékait már megkapta tőlem a gyerek! De mondja, még egy csókot se akar adni neki? . . .

— Persze, persze — szólt — hozassa be!

A kisfiu bájos, pufók, nagy robajjal rohant a szobába.

Apja felé szaladt.

Kezét csókolgatta.

— Aputa . . . dele . . . Jancsita szobájába . . . dele!

Lévai követte gyermekét.

Odaérve a gyerek sorra vette a szebbnél-szebb játékot, hadarva sorolta fel azok eredetét.

— Ez Olta néni, ez anuci, ez Józsi bácsi, ez . . . ez a dönölő aputa ajándéka! Jancsita tőszöni! . . .

Átölelte apja térdét és csókolta ahol érte.

Lévai eleinte szinte belepirult szégyenébe, melyet feledékenységé felett érzett.

Később azonban hosszadalmas kezdett neki lenni a családi jelenet.

Ölébe vette kisfiát, megsimogatta fejét, megcsókolta pufók arcocskáját, majd letette székébe.

— Légy jó, Jancsika — szólt. — Apukának most el kell mennie a hivatalba . . . Holnap, mikor hazajön hoz még sok szép ajándékot . . . Elment.

Az asszony könnyes szemmel nézett utána . . .

A születésnap izgalom miatt nehezen aludt el a gyermek.

Azután az ebédlőbe ment.

Némán ült a dúsán megrakott asztal mellett.

Torkát sírás szorongatta, egy falat kevés, de még annyira sem volt étvágya.

Ült, töprengett, majd lassan indult elárvult hálószobájuk felé.

Villanyt gyújtott, tekintete férje ágya éjjeliszekrénye fölé helyezett **Jahrzeit**-táblára esett.

Szinte megrémült a megállapítástól, hogy holnap van boldogult **ura** edesanyja halálának évfordulója.

— Nem csak mirőlunk — sóhajtott keservesen — még szülőanyjáról is megfeledkezett! . . .

A szekrényből elővette a taliszt, a tefiliszt és selyempapírba burkolva retiküljébe helyezte.

Kalapot vett elő, fejére tette és indult a lakásból kifelé.

Megtorpant.

— Még azt hinné leleselkedni megye utána . . .

Kinyitotta íróasztalkáját.

Levélpapírt vett elő és írt.

„Edesanyja **Jahrzeitje** van. Az esti káddist elmulasztotta. Menjen reggel a templomba.”

A levelet a kis csomagba helyezte és a szobalányával küldte azt a **Vígszínházba** . . .

Lefeküdt.

Az ágyban keservesen sírt, míg az álom el nem nyomta . . .

Lehet, hogy voltak külföldi bankárok a **Vígszínházban**, de **Lévai** vezér ezúttal nem ilyenfélekkel, hanem egy nagyon csinos, elegáns nőcskével ült bérelt páholyában.

Láthatóan tetszett neki az előadás is, a partnernő is.

Hivatalt, családot, mindent feledve élvezte az életet.

Egy vidám jelenet úgy megneveltette, hogy szinte könny szökött a szemébe.

Ezt törölgette le, midőn a páholyos asszony nyitott be és csomagot nyújtott feléje.

— Nem tévedés? — kérdezte meglepetten a vezér.

— Nem kérem szépen.

Lévai bocsánatot kért partnernőjétől és a páholy háttérében kibontotta a csomagot.

Értelmetlenül bámult annak tartalmára.

Elolvasta a levelet.

Összerezzent.

Visszacsomagolta, felöltőjének zsebébe rejtette a küldeményt, majd nyugodtságot erőltetve arcára, bocsánatkérés közt, haladéktalan ügyre való hivatkozással elbúcsúzott.

— Kellemetlen, — szólt — hogy így kellett történnie. Az autót visszaküldöm és az előadás után haza fogja Önt vinni . . .

— Haza! — szólt elképedt sófőrrjének és hirtelen vetette magát az autó párnái közé.

Szive hevesen vert.

Rémes önvád kínozta.

Az elhunyt anya képe mellett felesége, gyermeke is vádlóként állt eléje . . .

— Nem gyújtottam mécsest. — Kavargott feldúlt lelkében.

Nesztelenül lépett a közös hálósobába.

Egy lépés után megtorpant.

Mécses égett az éjjeliszekrényen, pislá fénye imbolygott a szobában.

Halkan lépett ágya elé.

A mécses mellett fellapozott imakönyv feküdt.

A kádis ima lapján apró kis felhólyagzások elárulták, hogy könnyeivel áztatta valaki . . .

Kebélből mély sóhaj tört fel.

— Még a kaddist is ő mondta el édesanyámért!

Felesége ágyára esett tekintete.

Csendesen pihegve szendergett az asszony.

Lábujjhegyen került meg az ágyakat.

Lerogyott az asszony ágya mellett. Megragadta, forró csókokkal árasztotta, bűnbánó könnyeivel áztatta Vilma kezét.

Vilma felrezzent.

Percek kellettek, míg felismerte a helyzetet, de csak pillanat ahhoz, hogy megértse, hogy a boldogság, az igazi boldogság e percben virradt fel az ő számára . . .

Es bársonyos kezével megbocsátón simogatta férje fejét . . .

M. M. Baaroch:

A gonosz szellem éneke

Messze a város mögött, magányos, alacsony dombon állt nagyanyám házikója. Csendes, békés házikó, illatos pázsitba beágyazva, álmodozón és áhítattal pihent az országút felett, melynek kétoldalát magas, széleslevelű mályvák környezték. A ház előtt tölgyfa emelkedett, meggyörnyedve az évek terhétől és kopár, tarlott ágai mereven csüngtek. E régi tölgyfa alatt gyakran pihent meg nagyanyám, a nyár fülledt estelein, órákhosszat szokott üldögelni s ilyenkor halkan és megelégedetten az elmúlt, szép időkbe álmolta vissza magát.

Vidám, szelid nyári este volt. Nagyanyám kedvenc padocskáján ült. A ritkás halkan sóhajtó leveleken át a hold fehérlő sugarai ömlöttek a kedves, öreg arcra, amely mintegy félálomban a végtelenbe meredt. Én a zöld pázsiton lábainál ültem és szemeim a kék mennyboltozaton andalogtak, melyen számtalan, apró csillag ragyogott. Ez a látvány mélyen hatott gyermeki képzeletemre. Álomképek lebegtek körül, s a valóság alakját vették fel. Az első kérdés is, a kétely eme előhírnökei, mozgolódni kezdtek lelkemben.

Hirtelen nagyanyámhoz fordultam és kérdeztem:

— Nagyanyácska, ma is megvannak vajjon azok a „gonosz szellemek” amelyek fák mögé rejtőzködve a szép menyasszonyokra leselkednek és akiktől minden menyasszonynak, esküvője napján óvakodnia kell?

Nagyanya csodálkozva rámpillantott, de nem válaszolt.

— Mondd meg, nagyanyácskám nekem, úgy szeretném tudni.

— Kitől hallottál erről? — kérdezte nagyanya.

— Az iskolában a fiuk meséltek róla.

— Még fiatal vagy gyermekem — szólt jóságos hangon. — Ily dolgok nem neked valók. Aki sokat tud, idő előtt megöregszik.

De én nem engedtem magam e bölcs mondással letorkolni és sajátos, gyermeki szívóssággal és energikusan felvilágosítást követeltem kérdésemről.

Néhány pillanatig elgondolkodott. Homloka redőkbe omlott. Ugy tűnt fel, mintha rég letűnt ifjúkori emlék éledt volna fel újból benne.

— Nos, — szólt szelid komoly hangon, — hadd mesélem el neked a történetét, egy szabónak világszép leányáról.

Közelebb húzódtam nagyanyámhoz és feszülten figyeltem. Ő rákezde.

— Azidőtájt, mikor e történet, melyről neked mesélek, lefolyt, mintegy tizenhat éves lehettem. Nagyon hosszú idő telt el e csudálatos esemény óta s mégis úgy tűnik nekem, mintha csak ma történt volna. Városunkban lakott az időben Reb Smúl, nagy cádik, áldás legyen emlékezetén; Kurzin faluból származott s ezért úgy is nevezték: a kurzini reb Smúl.

Igen, gyermekem, minden a végzettől függ. Városoknak és faluknak is megvan a végétük. Vannak városok, melyekben csaknem kizárólag zsidók laknak és mégcsak egy csekélyke kis cádik sem pillantja meg bennük a napvilágot. S ezel szemben némely faluban, hol tíz zsidó sincs, megszületik egy-egy kiváló szent, aki isteni fényével az egész világot beragyogja... Reb Smúlnak sok jámbor híve volt. Az egész környékről, sőt távoli városokból is csapatostól tódultak hozzá, hogy áldását vegyék, hogy szent szavát hallják és csudáit láthassák. Ünnepnapokon városkánkban idegen vendégsereg morajlott. S ilyenkor nem lehetett látni, rövid kabátokat, sem hosszú nadrágokat hanem annál hosszabb tincseket és még hosszabb szakállakat. És hogyan ülték meg az ünnepnapokat! "Tánccal és énekkel, örömmel és vígsággal... Boldog szép idők voltak!

Nagyanya megpihent. Ha ifjuságának boldog, szép időire visszaemlékezett, örömmel és fájdalommal vegyes hangulat áradt el igen gyakran rajta.

— Volt azidőtájt városunkban egy szabó is, Baruch Leib volt a neve. De ne gondold, hogy olyan közönséges szabó volt, mint a többi fércelő szabók, kik csupán öltésekhez és rossz tréfákhoz értenek. Baruch Leib teljességgel másfajta szabó volt, tudós és istenfelő férfi és egyike volt a rebe legbuzgóbb híveinek. Természetesen nem rikoltozott imádkozás közben, mint a többi chászid s mégis valódi jámbor volt s a cádik nagy véleményrel volt felőle. Olyan megjelenése volt, mint valami rebe-nek. Szombatnapokon kellett volna őt látnod. Kaftán volt rajta, a legfinomabb selyemből s széles selyemőv, fénylő atlaszból való felsőkabát. Hozzá még a hófehér harisnya, a kifényesített cipők, fején pedig a díszes főveg — mondhatom neked, megjelenés volt ő, egy jelenség! Szokása szerint kimért léptekkel haladt, gondolatokba mélyedve, miközben szent rebe-k módjára, hosszú, őszes szakállát egyre simogatta, s ezenfelül s híres szabó is volt ő, a környékből a lengyel lovagok nála szokták varratni drága öltözékeiket. A lovagok igen gyakran jöttek házába, órákhosszat elbeszélgettek vele s állítólag nem egy ízben nyíltan is megmondták, hogy nekik Baruch Leib házában időzni nagy élvezet.

Ennek a Baruch Leibnek volt egy leánya is, szép, mint egy szobor, nemesi kisasszony, igazi fejedelmi gyermek. Aki csak látta, mintegy megbüvölve állt meg a bájos teremtés előtt. Maguk a lovagok is dicsérték a zsidó leányka szépségét. Szemei kékek voltak, mint az ég és fürtös haja fénylett, mint az arany. Egész mivoltán előmlött a szépség és a báj.

S nagy szerencse várakozott reá; úgy volt, hogy ő lesz reb Smúlnak, a szent cádiknak a menyje. Maga a cádik határozta el így.

Volt reb Smúlnak egy fia, kit a természet semmi különös varázssal nem ruházott fel. Kis, félrenőtt alakja volt, sápadt arc és bágyadt, fénytelen szemek. De ugyan mit jelent mindez? Gondold meg, a szent rebe fia! Nem kicsiség... A szent rebe rokonságra lép Baruch Leibbel, a szabóval. Igaz ugyan, hogy Baruch Leibről van szó, de Baruch Leib mégis csak szabó!... Amint Baruch Leib a nagy szerencséről magának a rebe-nek szájából értesült, nyakába omlott, megcsókolta s örömkönnyekeket sírt.

Nemsokára megünnepelték az eljegyzést is. A város legtekintélyesebb polgárai ülték az ünnepi vendégasztal körül.

Baruch Leibra és leányára városszerte mindenütt irigykedtek.

*

Az esküvő napja közeledett. Az egész városban nagy sürgés-forgás volt, mintha mind az apák aznap adták volna főkéntő alá leányaikat. A közelből és a távolból egyaránt egybesereglettek a szent rebe hívei, hogy a családi ünnepség örömeiben résztvegyenek.

Baruch Leib háza aznap kétszeres fényben sugárzott. Egy táncteremmé átalakított szobában zenéltek a muzsikások s fiatal lányok táncoltak, pipeskedtek, forgolódtak és öregedő mamák ütemes dobogással és tapsolással kísérték a muzsikát és táncot. Régi szokás szerint a menyasszony először az ifjú barátnőkkal táncolt, azután az öregebb asszonyokkal és minő csodaszép volt ez a menyasszony! Sugárzó, mennyei szépség, akinek nem lehetett betelni a nézésével...

Baruch Leibnek szíve túláradt az öröm és boldogság érzetétől, amint a szent rebe-t híveinek nagy seregével házának küszöbén belépni látta. Ámde, gyermekem, van egy „gonosz pillantás”. Hidd el, tapasztalásból tudom... Igen, a „gonosz pillantás”, a kajánnak, az irigynek a pillantása veszélyt zúdít a házra. Egy ily gonosz pillantás lehetett az, amely Baruch Leib házát akkoron veszélybe döntötte.

Forró nyári nap volt. A szobában nyomasztó hőség uralkodott. A fiatal leányok kevéssé törődtek vele; versenyt táncoltak és boldogok voltak. Az idősebb, a meglettebb asszonyok meg épen a szükséges előkészületekkel foglalatoskodtak, hogy a menyasszonynak, mielőtt az esküvői sátor alá vezetnék, régi zsidó szokás szerint lenyirják a haját. Egy óvatlan pillanatban azonban elhagyta a menyasszony a szobát: melege volt és kiment, hogy lehüljön a szabad levegőn.

Nagyanya mélyen felsóhajtott. Azután ünnepélyesen folytatta:

— Amit most elmondok neked, gyermekem, azt a rebe szent szájából hallottam. E nagy széles világon semmi sem maradt elrejtve előle, áldás legyen emlékezetén. Senki sem tudja, hogy mily módon szerzett e csudálatos esemény pontos lefolyásáról tudomást. És mégis, mintha szemtanu lett volna, pontos értesülése volt az eset minden részletéről! Jól figyelj!

Amint a menyasszony rövid ideig a szabadban sétált, egyszerre csodaszép éneket hall. A hang oly lágyan és olvadékonyan csengett, oly szomorúan és édesen; behatolt legbelsejébe mint üdítő balzsam elömlött lelkében és szívében lángokat gyújtott... Egyre hatalmasabban zengett az ének, egyre csengőbben nyúlt el a hang... A kis híd alól áradt... Mintha bűvös kötelek vonták volna a menyasszonyt arra a helyre... Egész testében remegett. Nem bírta a hang hatalmának ellentállni. Követte... egyre az ének irányában... egyre utána...

— Rahel! Rahel! — kiáltották mögötte. A szülők kiáltottak, a nénék, a barátnők. De hiába. Nem hallotta meg szerető hívásukat s egyre messzebb távolodott tőlük.

S az ének nem szűnt meg... egyre erősebben zengett a hang, egyre csengőbben s úgy tűnt fel, mintha vele együtt énekelne minden, az ég és a csillagok és a fák is a grófi kertben és az illatozó virágok és a víz, mely a híd alatt morailott... Ugy érezte, hogy szívében tűz lobogott fel, hogy szemében lángok villogtak... Érzékei elbódultak... Nagyon, nagyon erős volt az ének varázsa... nem tudott ellentállani... egyre messzebb követte... egyre messzebb, míg a hídra nem érkezett.

— Rahel! Rahel! — riadoztak kétségbeesetten szülei. — Rahel! — riadoztak a barátnők. De Rahel csak a kedves, elbűvölő énekszót hallotta.

A hídon egy gyönyörű férfialak tűnt fel tekintete előtt. Az énekes volt ez. Rahel megremegett, mert mintegy a földnek belsejéből tűnt elő... És szép volt, nyúlánk, mint a fa sudara, szőke fürtök verdestek feje körül és arcából kék szemek néztek merengve reá, tele szerelemmel és gyengésséggel. Öltözve úgy volt, mint egy valódi nemes lovag... Varázsló volt a megjelenése is, mint éneke. Rahel nem sejtette, hogy a „gonosszal” akadt össze. A lovag intett neki, ő követte... Majd hirtelenül átlendült a férfi a híd korlátján és a hullámokba omlott. Feje felmerült a vízből...

Dalolt és integetett... S nagy a poklok hatalma... Rahel elvesztette önuralmát, s hirtelenül belevetette magát a hullámokba...

Egy pillanatig elnémult az ének; az énekes is eltűnt. Ráhel magához tért a bódulatból. Szüleire gondolt, rokonára, vőlegényére és vissza akart kerülni... De mélyen elmerült volt már a vízben... Segítségért riadozott, segélyért... Ekkor újból előlebegett a fenséges alak s újból felcsendült a bűvös ének... A vizek morajlottak... A hullámok elragadták Ráhalt és vitték messzire, messze magukkal...

Nagyanya elhallgatott. A mennyboltban szikráztak a csillagok. Az öreg tölgy halkan megrázta tarlott ágait. Én meg hosszan-hosszan elmerengtem...

ifj. Frischmann Dávid:

Nagyapám

Nagyapám elaludt és nem ébred fel többé.

Öblös karosszékében ült. Vének az asztal körül. Nagyszakálluak, nyugodtszeműek, bölcsék: vénék. Nagyapám tanította őket. Ő Egyszer csak hátradőlt és lehunyta a szemét.

Olyan lett az arca, mint a hó...

Szép hosszú szakáll: fehér virág halott téli tájon. Szemeiben — két világos ablak — kialudt a fény és ajkán megdermedt az utolsó szó: Echod! Egyetlenegy!

A vénék véne odatámolgyott hozzá: Mester! — sírta a fülébe — mesterünk, bölcsünk ne hagyj el minket. Ha te elmégy, eltávozik tőlünk a világosság. Gyászba öltözik a tóra és feketébe a nap! Mesterünk, bölcsünk ne hagyj el minket.

Apám összeroskadt, mintha sulyos ütés érte volna, azután kiegyenesedett. Megnyúlt sötét és ijesztő konturokba. Égnek emelte a kezét és egy sulyos nyögés hagyta el a mellét.

Anyám átölelte a halott lábát és mint rossz gyermeket babusgatta. Forró és zavaros szavakat gügyögött és eszméletét vesztett fájdalommal csak itt-ott sírt fel világos és könnyes szavakban: Apám! Apám! Ébredj!... Életem... Kincsem... Apuskám... Drága, nagy, okos apám...

A jaj szárnyán szállt tovább a gyász. Sírásba borult az egész ház és mint fekete fáklya lobogott benne a fájdalom.

II.

Nagyapám szobájában minden csendes.

A karosszék az asztalfőn ül az elmulás nagy misztériumába elmerülve. Körülötte a többi szék — csupa figyelő arc — néma várakozásban.

Ugy mint régen... Csak a halál drapériája, a por takarja őket.

A polcon a könyvek némán kuksolnak. Mint beteg madarak hallgatva gubbasztanak egymás mellett.

A falak elgondolkozva állanak. Az örökmécsesben haldoklik a láng.

Az óra mindig éjfél mutat...

Olyan a csönd, mintha a butorok ép elhallgattak volna és most lélekzetvisszafojtva várják a halál nagy kinyilatkoztatását.

Estende azután, mikor a sötétség rádől a házakra, mozdul a szoba:

A butorok közt halk mozgolódás támad és a falak mintha nyújtózkodnának a sötétségben.

Az ablakon át árnyak szállingóznak, zajtalan vigyázva jönnek és leülnek az asztal körül. Egy komoly és tekintélyes árnyék nagyapám karosszékébe ül. Egyesek a falhoz lapulnak és ott a csönd nyelvén diskurálnak egymással.

A pipatóriumból már száll a füst.

Halk sugdolódzás támad...

Az árnyak összebujnak, — nagy titkokat mondhatnak egymásnak, hiszen ők már mindent tudnak és az én multba néző szemeim előtt fellelevenednek a régi szombat esték, mikor még nagyapám élt. Mintha nagyapám szemeit is látnám, amint a homályban világítanak, miközben a figyelő fülek előtt rejtélyes és tompított szavakkal fedi föl a titkok titkát.

Aztán csönd... Az árnyak — nyilván — ámuldoznak a nagy megismerések fölött. Az egyik rekedten köszörüli a torkát, — vagy egy szék recseg? — a másik nagy álmélkodásába a kezeit csapja össze — jaj! talán csak egy könyv esett le a polcra! — én nem tudom!... én igazán nem tudom... Lehet, hogy a szemeim kápráztak, lehet, hogy tulsokat foglalkoztam nagyapám emlékével, de én úgylátom, hogy az árnyak a zajra megrebbentek, gyorsan szedelődztek és lábujjhegyen, sietvést a szekrény mögé bujtak.

Még idejében, mert az ablakon át éppen bekukkant a hold.

III.

Es elkerültem hazulról. Jesivákat látogattam. Csak sok-sok év mulva jutottam ismét haza.

Alig változtam. Most is az az álmodozó fellegeket bámuló gyermek voltam, aki azelőtt. Talán az arcom sápadt még egy kissé... De a lelket nem ülték meg a könyvek és a szemeimben új tüzeket és az élet szeretetét hoztam.

Abból a csendes világból, melynek minden csillogását magamba szívtam, én a feltámadás reménységét hoztam magammal.

Messzi gyönyörű célok ködlöttek előttem, melyek mind közelnek és kivihetőnek látszottak. Ugy éreztem, hogy milliók eltemetett vágya él bennem és réghallott álmodozó elfecseirelt ereje, amivel valóra válthatom őket.

... Első vizitemet nagyapám szobájába tettem. De itt megcsapott a halál lehelle, amely még mindig ott borzongott a levegőben. Ezelőtt olyan jól éreztem itt magam... — olyan megnyugtató volt a csönd... Gyöngéd anyakéz érintését éreztem, valahányszor ide beiöttem. De most folytogatott ez a halálos némaság. Ugy éreztem, hogy pillanat és rámdőlnek a falak és maguk alá temetnek engem. Ugy éreztem, hogy én is megdermedek ebben a nagy mozdulatlanságban és segélykiáltásaim hallottam, szárnyszegetten hullanak le az ajkaimról.

Amit ezelőtt soha sem merészeltem volna, az öreg karosszékébe ültem és fölnyitottam a könyvet annál a lapnál, ahol — nagyapám meghalt.

A halott szobában nagy volt a döbbenet. A karosszék sírt-nyöszörgött alattam... A könyvből ijedten repült fel a por... És nagy megütközéssel néztek rám a falak.

Már-már visszahökkenem, de a nyitott könyvben megmozdultak a betűk. Már parázslottak is!... Különben azon a helyen, ahol egy ujlennyomat verejtékezett és olyan volt, mint egy tátongó seb... Itt hagyta abba nagyapám.

En is úgy hallottam, hogy a betűk, a félbemaradt gondolatok, a hirtelen kialudt világosságok sírnak-zokognak a könyvben. Mintha nyugtalan kószáló lelkek lettek volna, akik rám vártak, hogy megváltsam őket.

Egyszerre úgy éreztem, hogy Én már nem vagyok Én... Rengeteg tudás nehezedett az agyamra és nehéz álmoság a tagjaim közé. Én voltam: nagyapám! Tudtam, hogy mi történt velem, de nem bántam. Olyan jól éreztem magam megint. A sok gond mind elszállott rólam és jött helyébe a megértés, a csend, a béke. Nem is voltam olyan nagyon öreg. A

szívemben még parázs égett és nagy tüzeket gyujthattam volna, de már láttam minden küzdelem hiábavalóságát és csak mosolyogtam.

Aztán folytattam ott, ahol elhagyta nagyapám:...

Mind megnyíltak a betűk fekete koporsói előttem és a halott tanaiták kiléptek belőlük. Természetesen, vitatkozni kezdtek és súlyos kérdések nyitját keresték. Gyönyörű érvek röpködtek a levegőben! Egyesek nyugodtan, mások hevesen vitatkoztak és bizony megtörtént, hogy az egyik úgy sarokba szorította a másikat, hogy az szegény meg sem bírt mukkanni. Mások meg annyira elfelejtkeztek magukról, hogy a vitatkozás hevében öltre mentek. Pedig egyéb gondjuk is volt szegényeknek. Egynémelyiknek korgott a gyomra az éhségtől. Volt olyan is, akiknek tíz pulyája rítt odahaza, de ők azért hívók és megelégedettek maradtak, nagy és boldog gyermekek, akik, ha egy fogaskérdést megoldottak, Dáriussal sem cserélték volna.

Egy pillanatra felnéztem a könyvből. Már nem voltam egyedül... A vénék mind ott ültek az asztalom körül, abban a sorrendben, ahogy nagyapámnál ültek. Figyelmesen lesték az ajkamról a szót és szép ősz fejükkel mosolyogva bólongattak. Egyik-másik súlyos kérdést bogozott, de én gondolkodás nélkül megoldottam. Gondolhatjátok, hogy milyen boldog voltam.

Pirkadatig vitatkoztunk. Akkor a vénék legfiatalabbja elém járult és így szólott hozzám: „Rabbi! elérkezett a reggeli ima ideje”... Felébredtem...

*

Már délfelé járt, mikor felébredtem: Az ablakok tárva-nyitva és a halott szobába beözönlött rajtuk az élet. A jóság királynője hajolt fölem. Ő ébresztett fel a csókjával: az Édesanyám!...

Nachum Sokolov:

Kóved

A nagytekintélyű Reb Slojme Halprinről már rég rebesgetik a városban, hogy anyagilag megingott. Bárha dúsgazdag sohasem volt, üzletei fényesen beváltak. Csak mostanában ütnek ki balul. A hadseregnek szállított lisztre ráfizetett. Építkezései, gazdasági spekulációi elhibáztak, kisebb-nagyobb pénzintézetekbe fektetett értékei, a mostoha viszonyok folytán elúsztak. De az emberekkel való érintkezésben a régi reb Slojme Halprin, a bőkezű uriember, aki társadalmi, zsinagógai jótékonyági köteimeinek pazarul tesz eleget.

Meghitt körökben sejtik, hogy mindez csak végső küzdelem a tekintély fenntartásáért, de annak, kik szentül hiszik, hogy tönkrement Rothschildok még a megmaradt aranymorzsákból is úri módon el-eléldégethetnek. De viszont reb Slojmeéknál már a morzsák is a végére jártak.

Az imaházakban jótékonycélokra pénzt gyűjtenek. A gyűjtők abban állapodnak meg, hogy reb Slojmet ezuttal nem veszik igénybe. Az utcán találkozók a jótét-lelkekkel s keményen rivall rájuk: Miért nem kevesetek fel engemet is? Az emberek pirulnak-sápadnak, érthetetlen szavakat mormolnak s szerte futnak. Csakhamar más segélykérők keresik fel otthonában s gazdagon megajándékozva távoznak.

Igy tartja fenn tekintélyét reb Slojme s kényszeríti a városka lakóit, hogy benne továbbra is a gazdag, jótékony uriembert lássák és becsüljék.

Anyagi romlásba került család felsegélyezésén buzgólkodnak a Cedokok istápolói. Jeruchom, a béth-hamidras szolgája, bizalmas körben erősen tanuskodik amellet, hogy látta, amint reb Slojme cselédje két ezüst

gyertyatartóval a cselédlépcsőn kioldalogva, a zálogoshoz sietett. Vissza pedig üres kézzel jött, mire a pénzgyűjtőket megelégedett arccal látta a házból távozni. Pedig-pedig ő tudja, hogy a házban már régóta hús se kerül az asztalra. Hús csak akkor járja, ha vendégek fordulnak meg.

Kétkedve fogadja a szót Smule, az ügynök. Ilyet csak oly balga állíthat, mint te! Ám lehet, az üzlet menetele kissé szeszélyes, de annyi mindig jut, hogy asztalán hiányt ne lásson; kívánom magamnak, hogy annyi jóban legyen részem, mint neki!

Smule nem sejtette, hogy kívánsága milyen fonák, elhamarkodott, mert Halprinék nemcsak húsban, még kenyérben sem bővelkedtek.

Reb Slojme hitelezőivel egyezkedett s tartozásait részletekben ígérte lefizetni. De már az első részletfizetésnél is fennakadt. Most aztán az éhséggel kötött egyezséget.

Nagy evő különben sem volt, csak némely ételnek volt kedvelője. Kevés, de jó volt a jelszava. Bor és szivar tekintetében is ez volt az elve. A szivarnak, melyet elfüstölt, a legfinomabbnak kellett lenni. Pincéjében a legjobb borok állottak. Ha egyszer-egyszer bort ivott, annak a kortynak királyi italnak kellett lenni.

Harminc év óta járt reb Slojme családjával fürdőhelyre. Nagyon fájlalta, hogy most erre nem telik. Az embereknek azt beszélte: az orvosok ez évben az itthonmaradás tanácsolták. Pedig a valóságban épp az idén találták azt mulhatatlanul szükségesnek, mert egészsége nagyon megromlott.

Mindig tiszta, finom ruhába járt, de most azok színehagyottak s meglátszik rajtuk erősen a sok kefélés. Nyomon kíséri a szükség s látszatos mindenén, az arcán, házán, ruháin, butorain.

Reb Slojme büszke magatartása mégsem inog meg. Minden felekezeti ügyben fentartotta az elsőbbséget, a városkába a vezérszerepet. Adta a gazdag, előkelő személyiséget, bárha zsebe üres s kilátástalan a jövő. Olyan, mint régtől fogva: szóban, érzésben, gondolkodásban s ilyen akar maradni utolsó lehelletéig. Mert a kovedról, emberek becsléséről nem mond le, arra még csak nem is gondolhat. Az üzlet lehet bizonytalan, majd jobb, majd rosszabb. De ahhoz már nincs köze senkinek, hogy a házában ő mit tesz-vesz s hogyan él? Vendégeket ő szívesen lát, jöjjön szombatra akárhány szegény! S ha hozzá nem küldenek ojrocht, majd megmondja ő a véleményét a zöld asztalnál. Több tisztességtudást joggal várhat el tőlük. Reb Slojme még él és követeli jogait. Bár van tartozása is itt is, ott is, de mit érdekel az mást, mert ő maga fogja azokat lefizetni. Isten majd megsegíti s minden rendbejön. A házan terhek, az ékszerek zálogban, s miegymás rozoga, de kifelé a népek előtt vigyázni kell a kovedra, a családi mirtusra.

A pészach ünnep gyors iramban közeledik. Kezdik a gyűjtést a szimcha, d'pische-szükségelekre. Reb Slojme pazar kézzel szokott e célra adni. De ezekkel be se éri, évről-évre sok családnak ő maga szerzi be a pászkát s más irányban is jár a kezükre.

Mikor a gyűjtők felkeresik otthonában, szeretettel és leereszkedéssel fogadja őket. Szóbaereszkedik velük, dicséri buzgalmukat, mert istenes, nemes munkában fáradoznak. Egy percre magukra hagyja vendégeit, a szomszéd szobába lép, sóhajok és csendes suttogás zaja üti meg a várakozók fülét. Csakhamar belép, ajkán kényszeredett mosoly ül s így szól: Ne vegyétek rossz néven, jó emberek, nincs házamban, csak nagy pénz, nem voltam még megtisztelő látogatástokra elkészülve, különben elláttam volna magamat aprópénzzel. Majd holnap elküldöm a szokott járulékomat.

Az emberek beleegyezőleg bólongatnak s elmennek.

Másnap kora reggel jelenti Jeruchum, a templomszolga: Reb Slojme Halprin az éjjel meghalt.

Smule, az ügynök, aki világi dolgokban nagyon járatosnak tartja magát, a beth-hamidras kályhája mögül a „boruch dáján emesz” után sopánkodva megjegyzi: persze-persze, az ilyen jótékony halál csak a Rothschildokat szokta érni.

Szórakozás és jutalom

A rejtvény helyes megfejtőit ismét 5 szép regénnyel jutalmazzuk meg.

Beküldte: Drd. Jakabovits Jenő és neje, Carei. „Noé galambja.”

Vízszintes sorok:

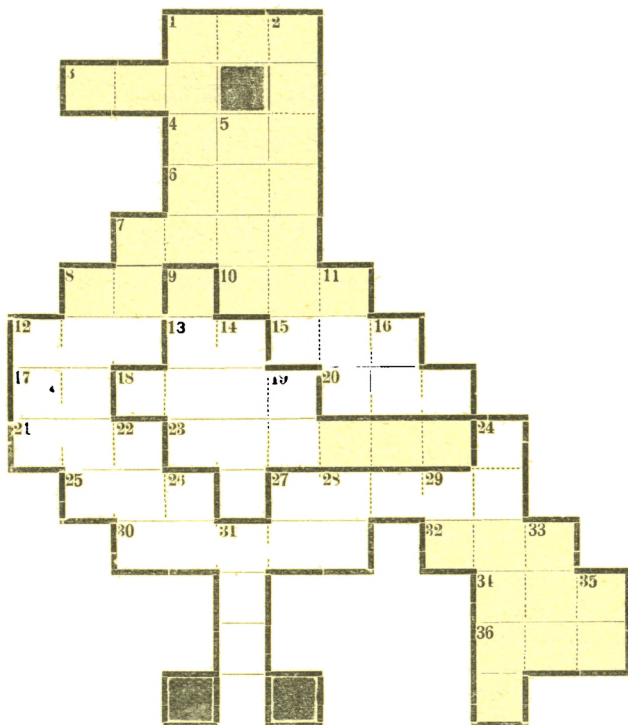
- 1 Sűrű
- 3 Ósanyánk.
- 4 Oranje mellékfolyója.
- 6 Női név.
- 7 Az első ember.
- 8 „a”-val testrés.
- 10 Palesztina egy része.
- 12 Lábán idősebb lánya.
- 13 Zita magánhangzói.
- 15 Az emberi nem második törzsatya.
- 17 Ige is, főnév is.
- 18 Pápa volt.
- 20 Nyilas másképpen.
- 21 MZJ.
- 23 Itt állapotott meg Noé bárkája.
- 25 Ábrahám unokaöccse.
- 27 Sok csodát mutatott.
- 30 Zsidószerező politikus.
- 32 ZSZ.
- 34 Ilyen hit is van.
- 36 Női becenév.

Függőleges sorok:

- 1 A góliát legyőzője.
- 2 Bölcseségéről híres király.
- 5 Az egyik hónap neve.
- 7 Uralkodó.
- 8 A zsidó feltámadás próféta.
- 9 Ismert tudósunk.
- 11 Afrikai nép.
- 12 Lom ikerszava.
- 14 Vallásunk alapja.
- 16 Két egyforma magánhangzó.
- 19 Buzdító szócska.
- 22 Isten rendületlen híve volt.
- 24 Ahasvérus felesége.
- 26 Személyes névmás.
- 27 Ford. egy mássalhangzó fonet.

- 28 Vissza: ásvány.
- 29 Mutató névmás.
- 31 A zsidók is tudták, hogy

- nem mozog.
- 33 Noé egyik fia.
- 35 Párbajozik.

Szerkesztésért és kiadásért felel: *dr. Uj István.*

Előfizetési ár. Egész évre 12.— P. —
Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugo-
szlávhiában 160.— dinár. Romániában
400 leu.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrassy-út 84.
Telefon: 10-7-12.

Másodrendű papíron 25%-kal ol-
csóbb! Intézményeknek 24.— pengő. Klein S. nyomda, Budapest, VI. Lovag-utca 14.

Doprava a rozsirovanie casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolilo
csl. min. vnútra pod cisl. 9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

Hotel Imperiál Prága 1 percnnyire

magyarok kedvenc találkozó helye!

Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstárugyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: 132-28

Rákóczi-ut közlélén.

Prima hús, hizlalt baromfi legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF húsnagyvágó

כשר mészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

Geduldiger Hugó
bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szörmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14.

Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek.

Tekintse meg kirakatomat.

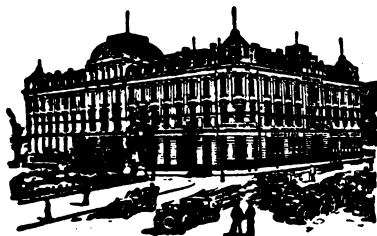
FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

**BUCAREST
GRAND-HOTEL**

LAFAYETTE

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább, legkényelmesebb és legolcsóbb szállodája. Szobák 130 Lei-től.

A román királyság területére való bevitt és terjesztést a bucaresti roman kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept 2-án kelt 6087 sz. alatt engedélyezte.